

רות עם פירוש רש"י

רות עם פירוש רש"י

Ruth

met het commentaar van Rasji

(met enkele van zijn bronnen)

Hebreeuwse tekst en vertaling

K. Jongeling

רות עם פירוש רש"י

Inleiding

De bedoeling van deze kleine verzameling een eerste kennismaking met de Rabbijnse tradities -in originele vorm- voor hen die een basiskennis hebben van het Bijbels Hebreeuws. Het boek Roet is als uitgangspunt gekozen onder meer vanwege de geringe omvang, terwijl de commentaar van Rasji de (nog steeds) meest bestudeerde uitleg van de bijbeltekst is.

Rasji

Rasji is de afkorting van r(abbi) Sj(elomo) J(itschaki), רבי שלמה יצחקי, die leefde van 1040 tot 1105 (g.t.) in Troyes, in Noord-Frankrijk. Naast vele andere activiteiten schreef Rasji een commentaar op de Bijbel (תנ"ך). Deze commentaar is nog steeds de eerste die men bestudeert wanneer men met de bijbeltekst bezig is. Dit commentaar is dan ook in de meest uiteenlopende moderne bijbeledities te vinden, terwijl zijn commentaar op Tora tevens het eerste in het Hebreeuws gedrukte boek was (1475 g.t.). Daarnaast is vooral ook zijn commentaar op de (vrijwel) complete Babylonische Talmud bekend, zonder welk commentaar de studie van de Talmud niet zou zijn wat deze nu is.

De bronnen

Rasji was een zeer groot kenner van de traditionele Hebreeuwse en Aramese literatuur en hij gebruikt deze bij voortduring in zijn commentaar. We hebben in een aantal gevallen de bronnen door Rasji gebruikt in zijn commentaar op Roet teruggezocht en in deze verzameling meegedeeld.

De tekst

Dit overzicht bevat de traditionele bijbeltekst van het boek Roet, steeds aan de rechterzijde, in een vette letter (16 pt) en rood omlijst. Direkt onder ieder vers of versgedeelte staat de vertaling. Links ernaast vindt men het commentaar van Rasji, in een iets kleinere letter (14 pt), en eveneens met de vertaling eronder. Daaronder vindt men, indien er materiaal voorhanden is, de traditionele teksten die voor Rasji als bron hebben gediend of kunnen hebben gediend. Het lettertype is nog weer kleiner (12 pt). In deze gevallen staat de Hebreeuwse of Aramese tekst rechts, terwijl de vertaling links ernaast te vinden is.

De Hebreeuwse bijbeltekst is volledig gevocaliseerd en van zangtekens voorzien. De tekst van het commentaar van Rasji is ook gevocaliseerd, zoals dat in verschillende moderne edities gebruikelijk is (de vocalisatie is in dit geval van de

רות עם פירוש רש"י

uitgever van dit werkje). De tekst van het commentaar van Rasji is vooral gebaseerd op ספר מגלת רות עם פי' ... רש"י ופי' ... הגאון ... מרן אליהו מזוילנא, ווילנא תרצ"א.

In vele traditionele edities van de Targoem, de Aramese vertaling, van het boek Roet, is deze tekst ook van vocalen voorzien. Deze traditionele vocalisatie wijkt nogal eens af van de huidige wetenschappelijk inzichten, echter, gezien het karakter van dit werkje, hebben we gemeend deze traditionele vorm te moeten aanhouden. De vocalisatie hier weergegeven is te vinden in de editie: מקראות גדולות, ספר במדבר, ירושלים תשל"ו.

Bij de andere bronnen hebben we ervan afgezien de tekst van vocalen te voorzien. De verwijzingen naar Talmoed Bavli (TB) zijn naar folio (דף), recto - verso (- א ב), terwijl de verwijzingen naar Talmoed Jeroesjalmi (TJ) naar hoofdstuk (פרק) en rechtsregel (הלכה).

רות עם פירוש רש"י

פרק א

<p style="text-align: right;">רש"י</p> <p>ויהי בימי שפט השופטים. לפני מלך מלך שאול שהיו הדורות מתפרנסים על ידי שופטים ובימי אבצן היה שאמרו רבותינו אבצן זה בוועז:</p>	<p style="text-align: center;">וְיִהְיֶה בְיָמֵי שְׁפָט הַשּׁוֹפְטִים וְיִהְיֶה רָעַב בְּאֶרֶץ</p>
<p><i>1</i> Het was in de dagen van het richten van de richters, voordat koning Sjaael regeerde, toen de geslachten bestuurd werden door rechters, en dat was in de dagen van Ivtsan, zoals onze rabbijnen zeggen¹⁾²⁾: Ivtsan is Boaz.</p>	<p>1. In de tijd van de rechters brak er in het land een hongersnood uit</p>
<p>¹ TB Baba Bathra 91a: Rabba, de zoon van rav Huna, zei, uit naam van Rav: Ivtsan is Boaz. Wat leert hij ons [hiermee]? Hetzelfde wat Rabba de zoon van R. Huna [elders leerde]. Want Rabbah, de zoon R. Huna, zei, uit naam van Rav: Boaz maakte voor zijn zoons 120 huwelijksfeesten, want er staat, En hij [Ivtsan] had 30 zonen, en 30 dochters die hij naar elders zond en 30 dochters die hij van elders bracht voor zijn zoons; en hij richtte Israel gedurende 7 jaar; en in al deze gevallen organiseerde hij twee huwelijksfeesten, een in het huis van de vader en een in het huis van de schoonvader. Bij geen ervan nodigde hij Manoach uit, hij zei nl.: Waarmee zou de onvruchtbare muilezel mij terugbetalen? Al dezen stierven terwijl hij nog leefde. In verband hiermee zeggen de mensen: Wat heb je aan zestig; nl. de zestig die je alleen maar krijgt tijdens je leven? [Huw] opnieuw en krijg een nakomeling stralender dan zestig.</p>	<p>אמר רבה בר רב הונא אמר רב אבצן זה בעז מאי קמ"ל כי אידך דרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו שנאמר (שופטים יב) ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וישפט את ישראל שבע שנים ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח אמר כודנא עקרה במאי פרעא לי תאנא וכולן מתו בחייו והיינו דאמרי אינשי בחייד דילדת שיתין שיתין למה ליד איכפל ואוליד חד דמשיתין זריז</p>
<p>^{2a} Targoem Roet 1,1: En het gebeurde in de dagen van het bestuur van de richteren, dat er een ernstige hongersnood in het land van Israel was; tien ernstige hongersnoden zijn er verordonneerd door de Hemel om op aarde plaats te vinden, vanaf de dag dat de wereld geschapen werd totdat de Koning Masjiach komt, om daarmee de bewoners van de aarde te vermanen; de eerste hongersnood was in de dagen van Adam; de tweede hongersnood was in de dagen van Lemech; de derde hongersnood was in de dagen van Avraham; de vierde hongersnood was in de dagen van Jitschak; de vijfde hongersnood was in de dagen van Ja'akov; de zesde hongersnood was in de dagen van Boaz, die genoemd wordt Ivtsan, de rechtvaardige, van Bet Lechem Jehoeda; de zevende hongersnood was in de dagen van David, de koning van Israel; de achtste hongersnood was in de dagen van Elija, de profeet; de</p>	<p>וְהָיָה בְיָמֵי נִגְדֵי נִגְדֵי וְהָיָה כִּפְּנֵי תְּקִיף בְּאֶרֶץ דִּישְׂרָאֵל עֲשָׂרְתֵי כִּפְּנֵי תְּקִיפִין אֲתִגְּרוּ מִן שָׁמַיָא לְמַהוּ בְּעֵלְמָא מִן יוֹמָא דְאֲתַבְּרָא עֵלְמָא עַד דְיִיתֵי מִלְכָּא מְשִׁיחָא לְאוֹכְחָא בְּהוּן דְיִירֵי אֶרֶעָא: כִּפְּנֵי קִדְמָאֵי בְיָוִם אָדָם: כִּפְּנֵי תַנְיִין בְיָוִם לְמַדְּ כִּפְּנֵי תְּלִיתָאֵי בְיָוִם אַבְרָהָם: כִּפְּנֵי רְבִיעָאֵי בְיָוִם יַצְחָק: כִּפְּנֵי חֲמִישָׁאֵי בְיָוִם יַעֲקֹב: כִּפְּנֵי שְׁתֵּיתָאֵי בְיָוִם בּוֹעֵז דְמִתְקַרֵי אַבְצָן צְדִיקָא דְמִן בֵּית לָחֵם יְהוּדָה: כִּפְּנֵי שְׁבִיעָאֵי בְיָוִם דָּוִד מִלְכָּא דִישְׂרָאֵל: כִּפְּנֵי תְּמִינָאֵי בְיָוִם אֱלִיָּהוּ נְבִיא: כִּפְּנֵי תְּשִׁיעָאֵי בְיָוִם אֱלִישָׁע בְּשׁוּמְרוֹן: כִּפְּנֵי</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>negende hongersnood was in de dagen van Elisja, in Sjomeron; de tiende hongersnood moet nog komen, niet een honger naar het eten van brood, of dorst naar het drinken van water, maar naar het horen van het profetische woord van de Eeuwige; en toen deze ernstige hongersnood er was in het land Israel ging er een groot man weg uit Bet Lechem Jehoeda, en hij ging wonen in het veld van Moav, hij en zijn vrouw, en zijn beide zoons.</p>	<p>עֲשִׂירָאֵי עֵתִיד לְמָהוּי לֹא כִפֵּן לְמִיכַל לְחֵמָא וְלֹא צְחוּתָא לְמִשְׁתֵּי מֵיָא אֱלֵהֶן לְמִשְׁמַע פְּתֻגָּם נְבוּאָה מִן קָדָם יְיָ וְכֵד הוּא כִפְנָא הָדִין תְּקִיף בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל נִפְק גְּבֵרָא רַבָּא מִן בֵּית לָחֵם יְהוּדָה וְאֶזְל לְדוֹר בְּחַקְלָא דְמוֹאָב הוּא וְאַתְתִּיהּ וּתְרִין בְּנוֹהֵי:</p>
<p>^{2b} Targoem Roet 1,6: Want de Eeuwige had zich zijn volk, het huis Israel, herinnerd door hen brood te geven op grond van de verdienste van Ivtsan, de richter, en vanwege zijn gebeden die hij bad voor de Eeuwige. Hij is Boaz de vrome.</p>	<p>אַרוּם דְּכַר יְיָ יֵת עֲמִיהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִיתָן לְהוֹן לְחֵמָא בְּגִין זְכוּתֵיהּ דְּאַבְצָן נְגִידָא וּבְצִלוֹתֵיהּ דְּצִלֵי קָדָם יְיָ הוּא בּוֹעֵז חֲסִידָא:</p>
<p>^{2c} Targoem Roet 4:21: En Salmon verwekte Ivtsan de richter, dat is Boaz de rechtvaardige die door zijn verdienste het volk van het huis Israels redde van hun vijanden, en vanwege wiens gebed de hongersnood ophield in het land Israel.</p>	<p>וְשִׁלְמוֹן אֹלִיד יֵת אַבְצָן נְגִידָא הוּא בּוֹעֵז צְדִיקָא דִּי עַל זְכוּתֵיהּ אֲשִׁתִּיזְבוּ עֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל מִיַּד בְּעִלֵי דְבְבֵיהוֹן וּבְגִין צִלוֹתֵיהּ עֲדַת כִּפְנָא מְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל</p>
<p>וילך איש. עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו לכך נענש:</p>	<p>וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדני מואב הוא ואשתו ושני בניו:</p>
<p><i>I Een man ging</i>, hij was erg rijk en de leider van zijn generatie; hij ging weg uit het land Israel naar het buitenland vanwege gierigheid, want hij gunde de armen die hem onder druk kwamen zetten niets; daarom werd hij gestraft.</p>	<p>Een man trok weg uit Bet Lechem, in Jehoeda, om zich met zijn vrouw en zijn twee zonen als vreemdeling in de vlakte van Moav te vestigen.</p>
<p>אפרתים. חשובים וכן (שמואל א' א') בן תוחו בן צוף אפרתי אבגינזוס. ראה חשיבותו שהרי השיא עגלון מלך מואב את בתו למחלון דאמר מר רות בתו של עגלון היתה. ד"א אפרתים בית לחם קרויה אפרת:</p>	<p>ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית</p>

רות עם פירוש רש"י

	לָחֵם וַיָּבֵאוּ שְׂדֵי־מוֹאָב וַיְהִי־שָׁם: יְהוּדָה
<p>2 <i>Efratieten</i>, geachte lieden, als (i Sjemoeël 1:1): “de zoon van Tochu, de zoon van Tsoef, een Efratiet,” een aristocraat ¹⁾²⁾; zie maar hoe belangrijk ze waren, want Eglon de koning van Moav huwelijkte zijn dochter uit aan Machlon, immers de Meester zegt³⁾⁴⁾⁵⁾⁶⁾: Roet was de dochter van Eglon. Een andere verklaring: Efratieten: Bethlehem heette Efrath.</p>	<p>2. De man heette Elimelech; zijn vrouw heette Noömi; de twee zonen heetten Machlon en Kiljon. Het waren Efratieten uit Bet Lechem in Jehoeda. Toen zij de vlakke van Moav bereikten, bleven zij daar wonen.</p>
<p>^{1a} Roet Rabba 2:5: <i>Efratieten</i>, R. Jehoshoea, de zoon van Levi, zegt: hovelingen (<i>Lat. Palatinus / Palatium</i>), en Rabbi, ben R. Nechemja zegt: aristocraten (Gr. <i>εὐγενής / εὐγενεστάτοι</i>).</p>	<p>אפרתים ריב"ל אומר פִּלְטִיאָנִי ורבי ב"ר נחמיה אומר אֲבַגְנִיסְטִי</p>
<p>^{1b} Tekst van Roet Rabba naar Rabbi Baruch HaLevi Epstein, תורה תמימה a. l.: (wat betekent dat: Efratieten) rabbi Jehosjoea zoon van Levi zegt: paleisbewoners, rabbi Jehoeda zoon van rabbi Nechemja zegt: vorsten.</p>	<p>[מהו אפרתים] רבי יהושע בן לוי אומר, בני פלטין חשובים ורבי יהודה ב"ר נחמיה אומר שרים</p>
<p>² Vergelijk Wajjiqra Rabba 2:3: Voor Mij Efraim (Jer. 31:20); rabbi Jehosjoea, de zoon van Levi, zegt: een hoveling, en rabbi Jehosjoea, de zoon van Nachman, zegt: een aristocraat.</p>	<p>לי אפרים ר' יהושע בן לוי אומר פלטיאני ר' יהושע בר נחמן אומר אבגיגוס</p>
<p>³ Roet Rabba 2:9: R. Bibi zei, uit naam van R. Reoeven: Roeth en Orpa waren de dochters van Eglon, zoals er geschreven staat: (Ri. 3:19) Ik heb een geheime boodschap voor u, o koning, en hij zei, Stil etc. en er staat geschreven: (ibid. 20) En Ehud zei: Ik heb een boodschap van God voor u, en hij stond op uit zijn zetel, daarom zei de Heilige, gezegend zij Hij, tot hem: Je bent van je zetel opgestaan te mijner ere, zo waar je leeft, zie ik zal uit jou doen opstaan een afstammeling die zit op de troon van de Eeuwige.</p>	<p>ר' ביבי בשם ר' ראובן אומר רות וערפה בנותיו של עגלון היו שנאמר (שפטים ג') דבר סתר לי אליך המלך ויאמר הם וגו' וכתיב (שם) ואהוד בא אליו וגו' ויאמר אהוד דבר אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא אומר לו הקב"ה אתה עמדת מכסאך לכבודי חייך הריני מעמיד ממך בן יושב על כסא ה'</p>
<p>⁴ TB Sanhedrin 105b: Rav Jehoeda zei: Rav zei: een mens moet zich altijd bezighouden met Tora en mitswa, ook als het niet voor hemzelf is, want uit wat niet voor jezelf is komt voort iets voor jezelf; immers als loon voor de</p>	<p>אמר רב יהודה אומר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>twee-en-veertig offers die Balak offerde kreeg hij als voorrecht dat uit hem voortkwam Roet; Rabbi Jose de zoon van Choena zei: Roet was de dochter van Eglon de kleinzoon van Balak de koning van Moav</p>	<p>ארבעים ושתיים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות א"ר יוסי בר הונא רות בתו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב היתה</p>
<p>⁵ TB Horayoth 10b: Rav Jehoeda zei: Rav zei: een mens moet zich altijd bezighouden met Tora en mitswot, ook als het niet voor hemzelf is, want uit wat niet voor jezelf is komt voort iets voor jezelf; immers als loon voor de 42 offers die Balak, de goddeloze, offerde kreeg hij als voorrecht dat uit hem voortkwam Roet, want rabbi Jose de zoon van rabbi Choena zei: Roet was de kleindochter van Eglon de kleinzoon van Balak de koning van Moav</p>	<p>אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות דאמר רבי יוסי ברבי חנינא רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב</p>
<p>⁶ TB Nazir 23b: Rav Jehoeda zei: Rav zei: een mens moet zich altijd bezighouden met Tora en mitswot, ook als het niet voor hemzelf is, want uit wat niet voor jezelf is komt voort iets voor jezelf; immers als loon voor de 42 offers die Balak, de goddeloze, offerde kreeg hij als voorrecht dat uit hem voortkwam Roet; rabbi Jose de zoon van Chanina zei: Roet was de kleindochter van Eglon de koning van Moav</p>	<p>אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצאה ממנו רות וא"ר יוסי בר' חנינא רות בת בנו של עגלון מלך מואב היתה</p>
<p>רש"י איש נעמי. למה נאמר מבאן אמרו אין איש מת אלא לאשתו (ואמר איש נעמי כלומר לפי שהוא היה איש נעמי ושולט עליה והיא טפלה לו לכן פגעה בו מדת הדין ולא בה):</p>	<p>וימת אלימלך איש נעמי ותשארו ושני בניה:</p>
<p>3 <i>De man van Noömi</i>, waarom wordt dit gezegd? Hieruit concludeert men¹: Een man sterft alleen maar voor zijn vrouw. (En er staat 'de man van Noömi' om duidelijk te maken dat hij haar echtgenoot was en het dus over haar te zeggen had, en dat zij dus aan hem onderdanig was, daarom trof hem de uitoefening van het recht en niet haar.)</p>	<p>3. Elimelech, de man van Noömi, stierf en zij bleef achter met haar zonen.</p>
<p>¹ TB Sanhedrin 22b: een Tanna leerde: de dood van een man wordt eigenlijk alleen door zijn vrouw gevoeld, en de dood van een vrouw, door haar echtgenoot. Wat betreft het eerste geval: er staat geschreven: <i>En Elimelech de man van Noömi stierf</i>; en wat het tweede geval betreft, er staat geschreven: Wat mij betreft, toen ik uit Padan kwam, stierf Rachel mij (Bresjiet 48:10).</p>	<p>תנא אין איש מת אלא לאשתו ואין אשה מתה אלא לבעלה אין איש מת אלא לאשתו שנאמר (רות א) וימת אלימלך איש נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה שנאמר (בראשית מח) ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל:</p>

וישארו להם נשים מאביות שם האחת ערפלה ושם השנית רות וישבו

רות עם פירוש רש"י

שם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים:

4. En zij namen zich Moavitische vrouwen, de een heette Orpah, en de andere heette Roet, en ze woonden daar ongeveer tien jaar.

<p style="text-align: right;">רש"י גם שניהם. מהו גם בתחלה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקניהם ואחר כך מתו גם הם:</p>	<p style="text-align: center;">וּיְמוֹתוֹ גַּם-שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן וְתִשְׂאֵל הָאִשָּׁה מִשְׁנֵי יַלְדֶיהָ וּמְאִישָׁה:</p>
---	--

<p>5 beide ... ook, wat is dit "ook"?¹⁾²⁾ Eerst werden ze getroffen in hun bezittingen, en hun kamelen en hun vee stierf, en daarna stierven ook zij..</p>	<p>5. En ook zij beiden, Machlon en Kiljon stierven, en de vrouw bleef over zonder haar twee zoons en zonder haar man.</p>
---	--

<p>¹ Roet Rabba 2:10: En zoo was het ook met Machlon en Kiljon, eerst stierven hun paarden, hun ezels, kamelen, daarna stierf Elimelech, <i>en daarna stierven ook zij beiden Machlon en Kiljon.</i></p>	<p>ואף במחלון וכליון כך היה בתחלה מתו סוסיהם חמוריהם גמליהם ואחר כך וימת אלימלך ואח"כ וימותו גם שניהם מחלון וכליון</p>
---	--

<p>² Wajjiqra Rabba 17:4: Ook Machlon en Kiljon verging het zo: eerst raakte het Goddelijke Oordeel hun bezit en daarna (Roet 1:5) <i>stierven ook zij beiden.</i></p>	<p>אף מחלון וכליון כן בתחלה נגעה בהם מדת הדין בממונם ואחר כך (רות א) וימותו גם שניהם</p>
---	--

וְתָקַם הַיָּא וְכַלְתֶּיהָ וְתָשָׁב מִשְׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בְּשָׂדֵה מוֹאָב כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-עַמּוֹ לְתַת לָהֶם לָחֶם:

6. Ze stond op met haar schoondochters, en ze keerde terug uit de velden van Moav, want ze had gehoord in het veld van Moav dat de Eeuwige had omgezien naar zijn volk door hen brood te geven.

<p style="text-align: right;">רש"י ותצא מן המקום. למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב משדה מואב ומהיכן תשוב אם לא תצא מן המקום שהיתה שם אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום ניכרת ועושה רושם פנה זיוה פנה הדרה פנה שבחה של עיר וכן (בראשית כ"ח) ויצא יעקב מבאר שבע:</p>	<p style="text-align: center;">וְתִצֵּא מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה-שָׁמָּה וְשָׁתִי כַלְתֶּיהָ עִמָּה וְתִלְכְּנָהּ בְּדָרֶךְ לָשׁוּב אֶל-אָרֶץ יְהוּדָה:</p>
--	--

<p>7 En ze ging weg uit de plaats, waarom wordt dit gezegd,</p>	<p>7. En ze ging weg uit de</p>
---	---------------------------------

רות עם פירוש רש"י

<p>er is immers al gezegd <i>en ze keerde terug uit het veld van Moav</i>. Hoe kon ze terugkeren als ze niet weggegaan was uit de plaats waar ze geweest was. Echter, er wordt (hier) duidelijk gemaakt^{1,2)} dat het vertrek van de rechtvaardige uit de plaats herkenbaar is en indruk maakt: de straling ervan verdwijnt, de pracht ervan verdwijnt en de prijzenswaardigheid ervan, van de stad, verdwijnt; en zo dus (Gen. 28:10): En Jaäkov ging weg uit Beer Sjeva.</p>	<p>plaats waar ze geweest was, en haar beide schoondochters met haar, en ze gingen op weg om terug te keren naar het land Jehoeda.</p>
<p>¹ Roet Rabba 2:12: <i>En ze ging weg uit de plaats waar ze geweest was</i>, 'zij ging weg', zij was toch niet de enige die vandaar wegging, gingen er niet vele kameeldrijvers, gingen er niet vele ezeldrijvers eveneens weg? Toch zeg je alleen 'zij ging weg', Rabbi Azarja, uit naam van rabbi Jehoeda de zoon van rabbi Simon: een groot man in de stad is de straling ervan, hij is de trots ervan, hij is de pracht ervan, hij is de prijzenswaardigheid ervan; gaat hij weg dan verdwijnt tegelijk de straling ervan, verdwijnt de trots ervan, verdwijnt de pracht ervan, verdwijnt de prijzenswaardigheid ervan; zo vind je betreffende Jaäkov onze vader toen hij vertrok uit Beer Sjeva; hij was niet de enige die vandaar wegging, gingen er niet vele kameeldrijvers, gingen er niet vele ezeldrijvers eveneens weg? Toch zeg je alleen 'hij ging weg'; echter, wanneer een rechtvaardig man in een stad is is hij de straling ervan, is hij de trots ervan, is hij de pracht ervan; wanneer hij vertrekt, verdwijnt de straling ervan, verdwijnt de trots ervan, verdwijnt de pracht ervan.</p>	<p>ותצא מן המקום אשר היתה שמה ותצא וכי לא יצאתה משם אלא היא והלא כמה גמלים יצאו כמה חמרים יצאו ואת אמרת ותצא ר' עזריה בשם ר' יהודה בר' סימון גדול שבעיר הוא זיוה והוא הודה והוא הדרה והוא שבחה פנה משם פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה פנה שבחה וכן את מוצא ביעקב אבינו כשיצא מבאר שבע וכי לא יצא משם אלא הוא והלא כמה גמלים יצאו כמה חמרים יצאו ואת אמרת ויצא אלא כשהצדיק בעיר הוא זיוה והוא הודה והוא הדרה יצא משם פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה פנה שבחה</p>
<p>² Bresjiet Rabba 68:6: Hij ging weg, Was hij dan de enige die wegging uit die plaats? Hoeveel ezeldrijvers, hoeveel kameeldrijvers gingen er weg, en je zegt: 'Jaäkov ging weg'; rabbi Azarja uit naam van rabbi Jehoeda zoon van r. Simon zegt: op het moment dat de rechtvaardige in een stad is is hij de straling ervan, hij is de pracht ervan, gaat hij vandaar weg dan verdwijnt de de straling ervan, dan verdwijnt de pracht ervan; op dezelfde manier: (Roet 1:7) <i>zij ging weg van de plaats waar ze geweest was</i> etc.; zij ging weg, ging er dan niemand anders dan zij weg uit die plaats, want zie, hoeveel ezeldrijvers en hoeveel kameeldrijvers vertrokken er niet, toch zeg je: zij ging weg; rabbi Azarja uit naam van rabbi Jehoeda de zoon van r. Simon, en rabbi Chanin uit naam van r. Sjemoeël de zoon van rabbi Jitschak zegt: zolang de rechtvaardige in de stad is is hij de straling ervan, is hij de pracht ervan; maar vertrekt hij vandaar dan verdwijnt de straling ervan, dan verdwijnt de pracht ervan; de verklaring is</p>	<p>ויצא וכי לא יצא משם אלא הוא והרי כמה חמרים וכמה גמלים יצאו ואת אמר ויצא יעקב רבי (זעירא) עזריה בשם ר' יהודה בר סימון אמר בזמן שהצדיק בעיר הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה זיוה פנה הדרה ודכוותה (רות א) ותצא מן המקום אשר היתה שמה וגו' ותצא וכי לא יצא מן המקום אלא היא והרי כמה חמרים כמה גמלים יצאו ואומר ותצא רבי עזריה בשם רבי יהודה בר סימון ור' חנין בשם ר' שמואל בר ר' יצחק אמר כשהצדיק בעיר הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה זיוה פנה הדרה ניחא דתמן לא היתה שם אלא אותה הצדקת</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>aanvaardbaar daar, want daar was geen rechtvaardige vrouw dan zij alleen; maar in dit geval, waren Jitschak en Rivka daar niet; rabbi Azarja uit naam van rabbi Simon zegt: de verdienste van één rechtvaardige is niet te vergelijken met de verdienste van twee rechtvaardigen.</p>	<p>בלבד אלא הכא דהוי יצחק ורבקה רבי עזריה בשם רבי סימון אמר לא דומה זכותו של צדיק אחד לזכותו של שני צדיקים:</p>
--	---

וְתֹאמַר נְעֻמִי לְשִׁתִּי כַלְתִּיהָ לְכַנְהָ שְׁבָנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה יַעֲשֶׂה [יַעֲשׂ] יְהוָה עִמָּכֶם חֹסֵד כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתֶם עִם־הַמֵּתִים וְעַמָּדִי:

8. En Noömi zei tot haar twee schoondochters: Ga, keer terug, elk naar het huis van je moeder. Moge de Eeuwige jullie gunst bewijzen zoals jullie dat gedaan hebben aan de overledenen en aan mij.

יִתְּן יְהוָה לָכֶם וּמְצֹאֵן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וְתִשְׁק לָהֶן וְתִשְׂאָנָה קוֹלָן וְתִבְכִּינָה:

9. De Eeuwige geve dat jullie rust vinden elk in het huis van je echtgenoot, en ze kuste hen en zij verhieven hun stem en weenden.

וְתֹאמְרֵנָה לָּהּ כִּי־אֶתְּךָ נָשׁוּב לְעַמָּד:

10. Maar zij zeiden tot haar: We willen zeker met u terugkeren naar uw volk.

וְתֹאמַר נְעֻמִי שְׁבָנָה בְּנֹתֵי לָמָּה תִלְכְּנָה עִמִּי הָעוֹד־לִי בָּנִים בְּמַעֵי וְהָיוּ לָכֶם לְאֻנָּשִׁים:

11. Maar Noömi zei: Ga terug mijn dochters, waarom zouden jullie met mij meegaan? Heb ik nog zonen in mijn binnenste dat die jullie tot echtgenoten kunnen zijn?

<p>רש"י כי זקנתי מהיות לאיש. שאנשא לו ואוליד בנים ותנשאו להם שאינם אסורים לכם ואינכם אסורות להם משום אשת אחיו שלא היה בעולמו שאינה זקוקה ליבם לפי שלא היו למחלון וכליון קדושין בהם שנכריות היו ולא נתגירו ועכשיו הן באות להתגיר כמו שנאמר כי אתך נשוב לעמד מעתה נהיה לעם אהד:</p>	<p>שְׁבָנָה בְּנֹתֵי לָכֶן זְקַנְתִּי מִהֵיִת לְאִישׁ</p>
---	--

<p>12 Want ik ben te oud om een man toe te behoren, dat ik iemand zou trouwen en zonen zou voortbrengen, zodat jullie met hen zouden huwen -want ze zijn niet voor jullie verboden, en jullie zijn voor hen niet verboden, wat betreft (het verbod op een huwelijk met) de vrouw van zijn broer die niet in zijn wereld was (i.e. die stierf voor zijn</p>	<p>12. Keer terug mijn dochters, want ik ben te oud om een man toe te</p>
--	---

רות עם פירוש רש"י

<p>geboorte), omdat zij niet verplicht is tot een leviraatshuwelijk - immers Machlon en Kiljon waren halachisch niet met hen gehuwd, omdat ze heidenen waren en zich niet hadden bekeerd; want ze gingen zich nu eerst bekeren, zoals er staat (vers 10) want we gaan met jou mee terug naar jouw volk; vanaf nu zullen we tot één volk zijn.</p>	<p>behoren,</p>
<p style="text-align: right;">רש"י כי אמרתי יש לי חקוה. כי אפילו אמר לי לבי יש לי תקוה לינשא עור וללדת בנים:</p>	<p style="text-align: center;">כִּי אִמַּרְתִּי יֵשׁ-לִי תְּקוּהָ</p>
<p><i>12 dat ik zeg er is hoop voor mij,</i> zelfs als mijn hart me zou zeggen dat er hoop voor mij is om weer te trouwen en zonen voort te brengen.</p>	<p>zelfs al zou ik zeggen er is hoop voor mij</p>
<p style="text-align: right;">רש"י גם הייתי הלילה לאיש. ויותר מכן אפילו הריתי הלילה זכרים:</p>	<p style="text-align: center;">גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ</p>
<p><i>12 ook al zou ik vannacht nog een man hebben,</i> en nog meer dan dit, zelfs al werd ik van zwanger van mannelijk nakomelingschap.</p>	<p>ook al zou ik vannacht nog een man hebben,</p>
<p style="text-align: right;">רש"י וגם ילדתי בנים. או אפילו כבר ילדתי בנים:</p>	<p style="text-align: center;">וְגַם יִלְדַּתִּי בָּנִים:</p>
<p><i>12 ook al zou ik zonen ter wereld brengen,</i> of zelfs al zonen had voort gebracht.</p>	<p>ook al zou ik (nu) zonen ter wereld brengen,</p>
<p style="text-align: right;">רש"י הלהן תשברנה. בתמיה שמה להם תצפנה:</p>	<p style="text-align: center;">הֲלֵהֶן תִּשְׁבְּרָנָה</p>
<p><i>13 Zouden jullie op hen wachten ?</i> (Een vraag) in verwondering, zouden jullie op hen wachten,</p>	<p>13. Zouden jullie dan wachten,</p>
<p style="text-align: right;">רש"י עד אשר יגדלו. לשון (תהלים קמ"ו) שברו על יי אלהיו:</p>	<p style="text-align: center;">עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ</p>
<p><i>13 tot ze opgegroeid zijn ?</i> Een uitdrukking als (Ps. 146:5): "zijn hoop is op de Eeuwige zijn God."</p>	<p>tot ze opgegroeid zijn?</p>

רות עם פירוש רש"י

<p style="text-align: right;">רש"י תעגנה. לשון אסור וכלוא כמו עג עוגה ועמד בתוכה. ויש פותרין לשון עיגון ולא יתכן שאם בן היה לו לינקד הנו"ן דגש או לכתוב שני נוני"ן:</p>	<p style="text-align: center;">הֲלֵהוּ תַעְגְנָה לְבִלְתִּי הָיִיתָ לְאִישׁ אֶל בְּנֹתַי כִּי־מַרְלִי מֵאֵל מִכֶּם</p>
<p>13 <i>Zouden jullie je afsluiten</i>, een uitdrukking van verbod en tegenhouden, zoals (עג עוגה) "Hij maakte een cirkel en ging erin staan."¹ Er zijn er die het uitleggen als een uitdrukking van voor anker² gaan (עיגון), maar dat kan niet, want als het zo was zou de noen met een dagesj gepuncteerd moeten zijn, of men zou twee noens moeten schrijven.</p>	<p>Zouden jullie je dan afsluiten door geen man te krijgen? Nee, mijn dochters, want het is voor mij nog bitterder dan voor jullie,</p>
<p>¹ TB Taanith 23a: Op een keer was het grootste deel van Adar voorbijgegaan maar de regens waren niet gevallen; men zond een boodschap aan Choni de cirkeltekenaar: bid dat de regens mogen vallen; hij bad maar de regens vielen niet; hij tekende een cirkel en ging erin staan net zoals de profeet Habakoek had gedaan, zoals er geschreven staat: ik zal mijn wachtpost betrekken, ik ga op de wallen staan, enz.; en hij zei ten overstaan van Hem: Onze Heer der wereld, Uw kinderen hebben zich tot mij gewend, omdat ik bij U als kind aan huis ben, ik zweer bij Uw grote naam dat ik mij niet van deze plaats beweeg voordat U genade toont aan Uw kinderen.</p>	<p>פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים שלחו לחוני המעגל התפלל וירדו גשמים התפלל ולא ירדו גשמים עג עוגה ועמד בתוכה כדרך שעשה חבקוק הנביא שנאמר (חבקוק ב') על משמרתי אעמדה ואתיצבה על מצור וגו' אמר לפניו רבונו של עולם בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחם עלי בניך</p>
<p>² TB Baba Bathra 73a: Het anker (עוגין), Rabbi Chijja leerde: dit zijn zijn ankers; en zo staat er geschreven (Roet 1:13): Zouden jullie dan wachten, tot ze opgegroeid zijn? Zouden jullie je dan afsluiten door geen man te krijgen?</p>	<p>עוגין תני רבי חייא אלו עוגינין שלה וכן הוא אומר (רות א) הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש:</p>
<p style="text-align: right;">רש"י כי יצאה בי יד יי. אמר רבי לוי כל מקום שנאמר יד ה' מכת דבר הוא ובנין אב לכולם (שמות ט') הנה יד ה' הזיה:</p>	<p style="text-align: center;">כִּי־יֵצְאָה בִּי יַד־יְהוָה</p>
<p>13 <i>want de hand van de Eeuwige is tegen mij uitgegaan</i>, Rabbi Levi zei¹: Overal waar staat 'de hand van de Eeuwige' duidt dat op de plaag van de pest, en het basisbewijs is (Exod. 9:3): "Zie de hand van de Eeuwige is."</p>	<p>want de hand van de Eeuwige is tegen mij uitgegaan.</p>
<p>¹ Roet Rabba 2:19: Rabbi Levi zei: Overal waar staat 'de hand van de Eeuwige' duidt dat op de plaag van de pest, en het basisbewijs is (Exod. 9:3): "Zie de hand van de Eeuwige</p>	<p>אמר רבי לוי כל מקום שנאמר בו יד ה' מכת דבר היא ובנין אב שבכלם (שמות</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>zal zijn ..”; Bar Kappara zei: Zij vroegen om de "hand", en de "hand" sloeg hen. Rabbi Simon zei: bij hen die naar buiten gingen was de plaag, maar bij hen die (binnen) bleven was de plaag niet. De leerlingen van Rabbi Nechemja concludeerden dit uit het vers (Richt. 2:15): Overall, waarheen zij uitgingen, was de hand van de Eeuwige tegen hen, ten kwade. De plaag was tegen hen die uitgingen, niet tegen hen die bleven was de plaag. Rabbi Reoeven zei: Zelfs hun kinderen keken ernaar uit en zeiden: Wanneer sterven zij dat wij het land binnen mogen gaan.</p>	<p>ט' הנה יד ה' הויה בר קפרא אמר יד תבעו ויד פגעה במ א"ר סימון ביוצאין היתה מגפה ביושבין לא היתה מגפה תלמידי דרבי נחמיה מייתי לה מהתם הה"ד (שופטים ב') בכל אשר יצאו יד ה' היתה במ לרעה ביוצאין היתה מגפה ביושבין לא היתה מגפה א"ר ראובן אף בניהן היו מצירין אחריהם ואומרים מתי ימותו אלה ונכנס אנו לארץ:</p>
--	--

וַתִּשָּׂנֵה קוֹלָן וַתְּבַכְיָנָה עוֹד וַתִּשְׁק עֲרָפָהּ לְחֻמוֹתָהּ וְרוֹת דָּבְקָה בָּהּ

14. En ze verhieven hun stem en weenden opnieuw, en Orpah kuste haar schoonmoeder, maar Roet bleef bij haar.

<p>רש"י הנה שבה יבמתך. זה טעמו למעלה תחת השי"ן לפי שהוא לשון עבר (אסתר ב') ובבקר היא שבה טעמו למטה בבית לפי שהוא לשון הוה וכן כל כפיצא בהם:</p>	<p>וַתֹּאמֶר הֲנֵה שָׁבָה יְבַמְתִּיךְ אֶל-עַמָּהּ וְאֶל-אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי אֲחֵרִי יְבַמְתִּיךְ</p>
---	---

15 Kijk je schoonzuster is terug gekeerd, hier (nl. in שבה) staat het accent in de voorlaatste lettergreep, onder de sijn, omdat het een verleden tijd is, (elders) (Esther 2:14): “en in de morgen keerde ze terug” is het accent in de laatste lettergreep, bij de beth, omdat dat een tegenwoordige tijd is, en zo in alle vergelijkbare gevallen.

15. Zij zei: Kijk je schoonzuster is terug gekeerd naar haar volk en naar haar goden, ga ook terug achter je schoonzuster aan.

<p>רש"י אל חפנעי בי. אל תפצרי בי:</p>	<p>וַתֹּאמֶר רות אל-תִּפְגְּעִי-בִי לְעֹזְבֶיךָ לְשׁוֹב מֵאַחֲרַיךְ</p>
---	---

16 Dring bij mij niet aan, dwing me niet.

16. Maar Roet zei: Dring er bij mij niet op aan om je te verlaten door van achter je terug te keren,

<p>רש"י כי אל אשר תלכי אלך. מכאן אמרו רבותינו ז"ל גר שבא להתיייר מודיעים לו מקצת עונשים שאם בא לחזור בו יחזור ובאשר תליני</p>	<p>כִּי אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַיךְ וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי</p>
---	--

רות עם פירוש רש"י

<p>שמתודך דבריה של רות אתה למד מהשאמרה לה נעמי. אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת אמרה לה באשר תלכי אלך. אסור לנו להתיחד נקבה עם זכר שאינו בעלה אמרה לה באשר תליני אלין. עמנו מובדלים משאר עמים בשש מאות ושלוש עשרה מצות עמד עמי. אסור לנו עבודת פוכבים אלהיך אלהי. ארבע מיתות נמסרו לבית דין באשר תמותי אמות. שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין אמרה לה ושם אקבר:</p>	<p style="text-align: center;">אלין עמד עמי ואלהיך אלהי: באשר תמותי אמות ושם אקבר</p>
<p>16 <i>Want waar u gaat, wil ik gaan</i>, op grond hiervan zeggen onze wijzen, hun nagedachtenis strekke tot zegen¹⁾²⁾: een proseliet, die komt om zich te bekeren, maakt men bekend met een deel van de straffen, zodat hij, als hij zich wil terugtrekken, hij zich terugtrekke, want uit de woorden van Roet kan je leren wat Noömi tegen haar zei: "het is ons verboden om buiten de Sabbatgrens te gaan." Toen zei zij tot haar, "<i>Waar u gaat wil ik gaan.</i>" "Het is ons verboden dat een vrouw allen is met een man die niet haar echtgenoot is." Zij zei tot haar "<i>Waar u overnacht wil ik overnachten.</i>" "Ons volk is afgescheiden van de andere volken door de 613 geboden." "<i>Uw volk is mijn volk.</i>" "Afgodendienst is ons verboden." "<i>Uw God is mijn God.</i>" 17 "Vier soorten doodstraf zijn er aan het beth dien gelaten." "<i>Waar u sterft wil ik sterven.</i>" "Twee begraafplaatsen zijn er aan het beth dien gelaten, een voor wie gestenigd en verbrand zijn, en een voor wie onthoofd en gewurgd zijn." Zij zei tot haar, "<i>En daar wil ik begraven worden.</i>"</p>	<p>Want waar u gaat wil ik gaan, waar u overnacht wil ik overnachten, uw volk is mijn volk, uw god is mijn God, 17 waar u sterft wil ik sterven, en daar ook begraven worden</p>
<p>¹ Targoem a.l.: Maar Roet zei: Dring er bij mij niet op aan je te verlaten, door terug te keren van je te volgen, want ik wil mij bekeren; toen zei Noömi: het is ons geboden de sabbatdagen en de feestdagen te houden, door niet meer te lopen dan tweeduizend ellen; toen zei Roet: waar u gaat zal ik gaan; Noömi zei: Er is ons geboden de nacht niet door te brengen met niet-Joden; daarop zei Roet: waar u de nacht doorbrengt zal ik de nacht doorbrengen; toen zei Noömi: er is ons geboden 613 geboden te houden ; Roet zei: wat uw volk houdt, zal ik ook houden, alsof ze ook eerder al mijn volk waren; toen zei Noömi: er is ons geboden geen afgoderij te bedrijven; daarop zei Roet: uw God is mijn God. Noomi zei: wij hebben vier methoden van doodstraf voor de schuldigen, steniging, verbranden met vuur, dood door het zwaard, en ophanging aan de galg, waarop Roet zei: hoe jij ook sterft, zo sterf ik; daarop</p>	<p>ואמרת רות לא תקניטי בי למשבקך למיתב מן בתרך ארום תאיבא אנא לאתגירא אמרת נעמי אתפקדנא למטר שביא ויומי טבא בדיל דלא להלכא בר מתרין אלפין אמין אמרת רות לכל מן די את אזילא אזיל אמרת נעמי אתפקדנא דלא למבת כחדא עם עממיא אמרת רות לכל אתר די תביתי אבית אמרת נעמי אתפקדנא למנטר שית מאה ותלת עטר פקודיא אמרת רות מה דנטרין עמיד איהא נטרא אנא כאלו הוו עמי מן קדמת דנא אמרת נעמי אתפקדנא דלא למפלח פולחנה נוכראה אמרת רות אלהיך הוא אלהי: אמרת נעמי אית לנא ארבע דיני מותא לחייביא רגימת אבנא ויקידת נורא וקטילת סיפא וצליבת קיסא</p>

רות עם פירוש רש"י

zei Noomi: we hebben twee begraafplaatsen; waarop Roet zei: daar wil ik begraven worden.	אָמַרְת רות לְכָל מַה דְּתַמּוּתֵי אַמּוֹת אָמַרְת נַעֲמִי אֵית לְנָא בֵּית קְבוּרָתָא אָמַרְת רות וְתַמְן אֶהֱא קְבִירָא
--	---

<p>² TB Yevamoth 47b: De Meester zegt: Als een proseliet komt om zich te bekeren moet men het volgende zeggen Wat is het dat je komt om je te bekeren en men maakt hem bekend met enkele van de eenvoudige wetten, en enkele van de moeilijker wetten. Wat is de reden? Als hij zich terugtrekt moet hij zich terugtrekken. Rav Chelbo zei: hard zijn proselieten voor Israel, als een zweer (ספחת), want er staat geschreven (Jes. 14, 1): dan zullen vreemdelingen zich bij hen voegen en zich aansluiten (נספחו) bij het huis van Jakob; en men maakt hem bekend met de overtreding [op het punt van] aren lezen, de vergeten schoof, de hoek en de tiende voor de arme. Wat is de reden? Rav Chijja de zoon van Abba zei uit naam van Rav Jochanan, een afstammeling van Noach wordt liever gedood dan dat hij zoiets als een perutah uitgeeft die hij niet terugkrijgt. Men moet niet te uitgebreid en ook niet te precies met hem in discussie gaan. R. Eleazar zei: Wat is de bewijsplaats hiervoor, er staat geschreven (Roet 1,16-18): <i>Toen ze zag dat ze vastbesloten was om met haar mee te gaan hield ze op tot haar te spreken. Ze zei tot haar: er is voor ons het verbod van de Sabbatsgrens! Waar u gaat zal ik gaan.</i> Er is voor ons het verbod van het alleen-zijn [van man en vrouw]! <i>Waar u overnacht zal ik overnachten.</i> Ons zijn 613 geboden opgedragen! <i>Uw volk is mijn volk.</i> Ons is afgodendienst verboden. <i>En uw God is mijn God.</i> Vier soorten doodstraf kan het Beth Dien opleggen. <i>Waar u sterft zal ik sterven.</i> Twee begraafplaatsen staan het Beth Dien ten dienste! <i>En daar zal ik begraven worden.</i> Op dat moment zag zij dat ze vastbesloten was etc.</p>	<p>אמר מר גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות מ"ט דאי פריש נפרוש דא"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת דכתיב (ישעיהו יד) ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב: ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני מ"ט א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבון [ומודיעים אותו עון שכחה ופאה] ואין מרבים עליו ואין מדקדקים עליו: אמר רבי אלעזר מאי קראה דכתיב (רות א) ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה אמרה לה אסיר לן תחום שבת באשר תלכי אלך אסיר לן יחוד באשר תליני אלין מפקדינן שש מאות וי"ג מצות עמך עמי אסיר לן <עבודת כוכבים> {עבודה זרה} ואלהיך אלהי ארבע מיתות נמסרו לב"ד באשר תמותי אמות ב' קברים נמסרו לב"ד ושם אקבר מיד ותרא כי מתאמצת היא וגו'</p>
--	--

<p>כה יעשה ה' לי. באשר התחיל להרע שיצאה בי ידו להמית אישי ולירד מנכסי:</p>	<p>כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי בְּאֲשֶׁר הִתְחִיל לְהָרַע שִׁיִּצְאָה בִּי יָדוֹ לְהַמִּית אִישִׁי וְלִירֵד מִנְכָסֵי:</p>
<p>17 Zo moge de Eeuwige mij doen, zoals Hij begonnen is kwaad te doen nl. dat zijn hand tegen mij uitging door mijn man te doden en mijn bezit te doen verliezen.</p>	<p>Zo moge de Eeuwige mij doen</p>

<p>וכה יוסיף. אם יפריד ביני וביניך כי אם המות:</p>	<p>וְכֹה יוֹסִיף. אִם יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי אִם הַמּוֹת:</p>
--	---

רות עם פירוש רש"י

<p>17 <i>en zelfs nog meer</i>, ¹ indien iets anders dan de dood scheiding maakt tussen mij en u.</p>	<p>en zelfs nog meer, als iets anders dan de dood scheiding maakt tussen mij en u.</p>
<p>¹ Targoem a.l.: En spreek niet verder, de Eeuwige mag me zoiets aandoen en nog meer, want de dood maakt scheiding tussen mij en u.</p>	<p>וְלֹא תוֹסִיפִי עוֹד לְמַלְלָא כְּדָנָן יַעֲבִיד יי לִי וְכְדָנָן יוֹסִיף עָלַי אָרוּם מוֹתָא מִפְּרִישׁ בֵּינִי וּבֵינְדָךְ:</p>
<p>וְתָרָא כִּי־מִתְאַמְצָת הִיא לְלַכְתָּ אִתָּהּ וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ</p> <p>וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ. מִכַּאן אָמְרוּ אִין מְרַבִּין עָלֶיךָ וְאִין מְדַקְדְּקִין עָלֶיךָ:</p>	<p>וְתָרָא כִּי־מִתְאַמְצָת הִיא לְלַכְתָּ אִתָּהּ וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ</p>
<p>18 <i>en ze hield op met tot haar te spreken</i>, op grond hiervan zegt men: men moet het hem (de proseliet) niet te zwaar maken en het niet te precies uitleggen.</p>	<p>18. En ze zag dat ze vastbesloten was met haar mee te gaan, en ze stopte met tot haar te spreken.</p>
<p>וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד־בְּאֵנָה בֵּית לָחֶם וְיִהְיֶה כְּבִאֵנָה בֵּית לָחֶם</p> <p>וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ בֵּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבִים הַגְּרִים לְפָנַי הַקֵּב"ה כִּיּוֹן שְׁנַתְנָה דְּעַתָּה לְהַתְגַּיֵּיר הַשְּׁוֹה אוֹתָהּ הַכְּתוּב לְנַעֲמִי:</p>	<p>וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד־בְּאֵנָה בֵּית לָחֶם וְיִהְיֶה כְּבִאֵנָה בֵּית לָחֶם</p>
<p>19 <i>En zij beiden gingen verder</i>, Rabbi Abbahu zei: Kom en zie hoe dierbaar proselieten zijn voor de Heilige, gezegend zij Hij, zodra ze besloot zich te bekeren wordt ze in de Schrift met Noömi gelijk gesteld.¹</p>	<p>19. En zij beiden gingen verder tot ze in Bet Lechem aankwamen, en toen ze in Bet Lechem aankwamen,</p>
<p>¹ Roet Rabba 3:5: <i>En ze zag dat ze vastbesloten was met haar mee te gaan</i>. Rabbi Jehoeda de zoon van rabbi Simon zei: Kom en zie hoe geliefd proselieten zijn voor de Hemel, Zodra ze besloot had zich te bekeren behandelde de Schrift haar als Noömi.</p>	<p>וְתָרָא כִּי מִתְאַמְצָת הִיא לְלַכְתָּ אִתָּהּ א"ר יְהוּדָה ב"ר סִימוֹן בֵּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבִים הַגְּרִים לְפָנַי הַמְּקוּם כִּיּוֹן שְׁנַתְנָה דְּעַתָּה לְהַתְגַּיֵּיר הַשְּׁוֹה הַכְּתוּב לְנַעֲמִי:</p>
<p>וְתָחַם כָּל חַעֲרָא. נַעֲשִׂית הוֹמְיָה כָּל הָעִיר כּוֹלָם נְתַקְבְּצוּ לְקַבּוֹר אֲשֶׁתוֹ שֶׁל בְּעֻז שְׁמַתָּה בּוֹ בְּיוֹם:</p>	<p>וְתָחַם כָּל חַעֲרָא. נַעֲשִׂית הוֹמְיָה כָּל הָעִיר כּוֹלָם נְתַקְבְּצוּ לְקַבּוֹר אֲשֶׁתוֹ שֶׁל בְּעֻז שְׁמַתָּה בּוֹ בְּיוֹם:</p>
<p>19 <i>De hele stad raakt in opschudding</i>, de hele stad was opgewonden,¹⁾²⁾³⁾ men had zich allemaal verzameld om de vrouw van Boaz, die op die dag overleden was, te begraven.</p>	<p>raakt de hele stad in opschudding om hen, en ze zeiden</p>
<p>¹ Roet Rabba 3:6: Rabbi Tanchoema zei, uit naam van rabbi Azarja en rabbi Menachema uit naam van rabbi</p>	<p>ר' תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם ר' עֲזַרְיָה וּר' מִנְחֵמָא בְּשֵׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ בְּר' אֲבִין</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>Jehosjoea de zoon van Avin: Er staat geschreven (Ps. 89:9) Eeuwige van de hemelse machten, wie is zo sterk als U, O Eeuwige? die zaken te voorschijn brengt op het hun passende moment: de vrouw van Boaz stierf op die dag, en heel Israel verzamelde zich om haar respect te betonen, toen Roet met Noömi aankwam. Zo werd de een weggenomen toen de andere binnenkwam.</p>	<p>כתיב (תהלים פ"ט) ה' צבאות מי כמוך חסין יה שמוציא דברים בעונתן אשתו של בעז מתה באותו היום ונתכנסו כל ישראל לגמילות חסדים וזיל כל עמא לגמילות חסדא נכנסה רות עם נעמי והיתה זו יוצאת וזו נכנסה</p>
<p>² TJ Ketoevot 1:1: <i>De hele stad raakte in opschudding om hen</i>, is mogelijk dat heel de stad in opschudding raakte vanwege Noömi, om haar armoede? Echter, de vrouw van Boaz stierf op diezelfde dag, zodat al het volk respect aan haar betoonde, toen Roet aankwam met Noömi, waardoor het zo was dat de een wegging terwijl de ander aankwam.</p>	<p>ותהום כל העיר עליהם ואיפשר בן כל קרתא מתבהלה בגין נעמי על עליבתא אלא אשתו של בעז מתה באותו היום עד כל עמא גמל חסדא נכנסה רות עם נעמי ונמצא זו יוצאת וזו נכנסת</p>
<p>³ TB Baba Bathra 91a: Rav Jitschak zei: Precies op de dag dat Roet de Moavietische naar het land Israel kwam stierf de vrouw van Boaz. Dit is de reden dat men zegt 'Voordat iemand sterft wordt de meester van het huis aangewezen'.</p>	<p>וא"ר יצחק אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בעז והיינו דאמרי אינשי עד דלא שכיב שיכבא קיימא מנו בייתה</p>
<p>הַזֹּאת נְעֻמִי רש"י הַזֹּאת נְעֻמִי ה"א נְקוּדָה חֶטֶף מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּתֵמִיָּה הַזֹּאת נְעֻמִי שְׂרָגְלָהּ לְצֵאת בְּצַבִּים וּבְפָרְדִים חֲזִיתֶם מֶה עָלְתָה לָּהּ עַל אֲשֶׁר יֵצְאָתָה לְחוּצָה לְאַרְצָךְ:</p>	
<p><i>19 Is dit Noömi?</i> De "he" is gevocabliseerd met een "hatef" omdat het een vraag is:¹ Is dit Noömi die het gewend was uit te gaan in overdekte wagens en met muilezels?² Hebben jullie gezien wat haar is overkomen omdat ze is weggegaan naar het buitenland?</p>	<p>"Is dit Noömi?"</p>
<p>¹ Roet Rabba 3:6: <i>Is dit Noömi?</i> Is dit degene wier daden passend en prettig waren? In het verleden reisde ze in overdekte draagstoelen, en nu loopt ze blootsvoets; en jij zegt: <i>Is dit Noömi?</i> Vroeger droeg ze klederen van wol en nu is ze gekleed in vodden; en jij zegt: <i>Is dit Noömi?</i> Vroeger was haar gezicht rozig van overvloed aan eten en drinken, en nu is haar gezicht ziekelijk van de honger.</p>	<p>הַזֹּאת נְעֻמִי זו היא שמעשיה נאים ונעימים לשעבר היתה מהלכת באיסקפטיאות שלה ועכשיו היא מהלכת יחיפה ואת אמרת הַזֹּאת נְעֻמִי לשעבר היתה מכסה בבגדי מילתין ועכשיו היא מכסה בסמרטוטין ואת אמרת הַזֹּאת נְעֻמִי לשעבר היו פניה מאדימות מכח מאכל ומשתה ועכשיו פניה מוריקות מן רעבון</p>
<p>² TB Baba Bathra 91a: Onze rabbijnen leren: Het is verboden om het land te verlaten voor het buitenland, behalve wanneer twee seah's verkocht worden voor een sela. Rav Sjimon zegt: Wanneer? op het moment dat je niets kunt krijgen, op het moment dat een seah een sela kost mag je niet gaan. En zo zegt Rav Sjimon zoon van Jochai:</p>	<p>ת"ר אין יוצאין מארץ לחוצה לארץ אא"כ עמדו סאתים בסלע א"ר שמעון אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח אבל בזמן שמוצא ליקח אפילו עמדה סאה בסלע לא יצא וכן היה</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>Elimelech, Machlon en Kiljon waren belangrijke lieden van hun generatie, en ook leiders van hun generatie. Waarom werden ze gestraft? Omdat ze weggingen uit het land naar het buitenland, want er staat geschreven (Roet 1, 18), <i>en de hele stad raakte in opschudding om hen, en ze zeiden: Is dit Noömi? Wat is dit 'Is dit Noömi?'</i> Rav Jitschak zei: Ze zeiden: zien jullie Noömi die het land verlaten heeft voor het buitenland?</p>	<p>ר"ש בן יוחאי אומר אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו ומפני מה נענשו מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ שנאמר (רות א) ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי מאי הזאת נעמי א"ר יצחק אמרו חזיתם נעמי שיצאת מארץ לחוצה לארץ:</p>
--	--

וַתֹּאמֶר אֵלֵיהֶן אֶל-תִּקְרְאֵנָה לִי נַעֲמִי קְרָאנָן לִי מָרָא כִּי-הֵמָּר שִׁדְי לִי מָאָד

20. En zij zei tot hen: Noem me geen Noömi, noem me Mara, want de Almachtige heeft me zeer verbitterd.

<p>רש"י מלאה הלכתי. בעושר ובנים. דבר אחר שהיתה מעוברת:</p>	<p>אֲנִי מְלֵאָה הִלְכֹתִי וְרִיקָם הָשִׁיבֵנִי יְהוָה לָמָּה תִּקְרְאֵנָה לִי נַעֲמִי</p>
--	---

<p>21 <i>Vol ging ik heen,</i>¹⁾ met rijkdom en zonen. Een andere interpretatie is dat ze zwanger was.</p>	<p>21. Wat mij aangaat, vol ging ik heen en zonder iets heeft de Eeuwige mij teruggebracht, waarom zouden jullie me Noömi noemen?</p>
---	---

<p>¹ Roet Rabba 3:7: <i>Wat mij aangaat, vol ging ik heen en zonder iets heeft de Eeuwige mij teruggebracht</i>, ik ging met zonen en vol van dochters; een andere uitleg: <i>vol ging ik</i> omdat ik zwanger was.</p>	<p>אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה' מלאה הלכתי בבנים ומלאה בבנות ד"א אני מלאה הלכתי שהייתי מעוברת</p>
--	---

<p>רש"י ענה בי. העיד עלי שהרשעתי לפניו. דבר אחר ענה בי מדת הדין כמו (הושע ה') וענה גאון ישראל:</p>	<p>וַיְהִי־הָ עֲנָה לִי וְשִׁדְי הָרַע לִי</p>
--	---

<p>21 <i>heeft tegen mij getuigd</i>, Hij heeft tegen mij getuigd dat ik slecht gehandeld heb tegenover Hem. Een andere verklaring, het goddelijke recht heeft mij vernederd, als (Hosea 5:5): "en de trots van Israel zal vernederd worden."</p>	<p>de Eeuwige heeft tegen mij getuigd en de Almachtige heeft mij kwaad gedaan.</p>
---	--

<p>רש"י בתחלת קציר שערים. בקצירת העומר הכתוב מדבר:</p>	<p>וַתָּשֶׁב נַעֲמִי וְרוּת הַמּוֹאָבִיָּה כָּלְתָהּ עִמָּהּ הַשָּׂבָה מִשִּׁדְי מוֹאָב וְהָמָּה בָּאוּ בֵּית לָחֶם</p>
--	--

רות עם פירוש רש"י

בְּתַחֲלַת קִצִּיר שְׁעָרִים:	
<p>22 <i>in het begin van de gersteoogst,</i>^{1,2)} bij de oogst van de Omer bedoeld de Schrift.</p>	<p>22. Noömi keerde terug met Roet de Moavietische, haar schoondochter met haar, die terugkeerde uit de velden van Moav. Ze kwamen in Bet Lechem in het begin van de gersteoogst.</p>
<p>¹ Targoem a.l.: En Noömi keerde terug en Roet de Moavietische haar schoondochter met haar, die terugkeerde uit het veld van Moav; ze kwamen in Bet Lechem aan de vooravond van Pesach, en op die dag begonnen de kinderen Israels met het oogsten van de Omer van het heoffer, dat uit gerst bestaat.</p>	<p>וְתָבַת נְעָמִי וְרוּת מוֹאָבִיתָא בְּלֵתָהּ עָמָה דְּתָבַת מִחֻקְל מוֹאָב וְאִינוּן עָתוּ בֵּית לָחֶם בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְּפִסְחָא וּבְהַהוּא יוֹמָא שְׁרִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַחְצַד יַת עוֹמְרָא דְּאֶרְמוּתָא דְּהוּה מִן שְׁעָרִין:</p>
<p>² Roet Rabba 4:2: <i>Ze kwamen in Bet Lechem in het begin van de gersteoogst</i>, Rabbi Sjemoeël zoon van Nachman zei: Overal waar gezegd wordt van ‘de gersteoogst’ is er sprake van de oogst van de omer, waar gezegd wordt ‘de tarweoogst’ gaat het over de twee (toon)broden. Wanneer de Schrift spreekt van ‘oogst’ kan het voor beide dienen.</p>	<p>והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים א"ר שמואל בר נחמן כל מקום שנאמר קציר שעורים בקציר העומר הכתוב מדבר קציר חטים בשתי הלחם הכתוב מדבר קציר סתם משמש לכאן ולכאן:</p>

פרק ב

<p>רש"י מודע. קרוב בן אחיו של אלימלך היה. אמרו רבותינו ז"ל אלימלך ושלמון אבי בועז ופלוגי אלמוני הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו ולא הועילה להם זכות אבותם בצאתם מארץ לחוצה לארץ:</p>	<p>וְלִנְעָמִי מִיַּדַּע [מוֹדַע] לְאִישָׁה אִישׁ גְּבוֹר חָיִל מִמְשַׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וְשָׁמוּ בְּעֹז:</p>
<p><i>I familielid, een verwant, hij was de zoon van de broer van Elimelech. Onze rabbijnen, hun nagedachtenis strekke tot zegen, zeggen¹: Elimelech en Salmon, de vader van Boaz and N.N., de lossen en de vader van Noömi waren allemaal zonen van Nachsjon de zoon van Amminadav, maar de verdienste van hun voorvaderen hielp hen niet toen ze uit het land naar het buitenland trokken.</i></p>	<p>1. Noömi had een familielid van haar mans kant, een heel belangrijk man, uit de familie van Elimelech, wiens naam Boaz was.</p>
<p>¹ TB Baba Bathra 91a: Rav Chanan de zoon van Raba zei uit naam van Rav: Elimelech en Salmon en N.N. en de vader van Noömi waren allemaal zonen van Nachsjon, de zoon van Amminadav. Wat leert hij ons? Dat zelfs de verdienste van iemands voorouders niet helpt wanneer men uit het land vertrekt naar een vreemd land.</p>	<p>אמר רב חנן בר רבא אמר רב אלימלך ושלמון ופלוגי אלמוני ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב הן מאי קמ"ל שאפ"י מי שיש לו זכות אבות אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ</p>
<p>רש"י אלכה נא השדה. לאחך משדות אנשי העיר אחר אחך מהם אשר אמצא חן בעיניו שלא יגער בי:</p>	<p>וְתֹאמֶר רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל־נְעָמִי אֶלְכֶּה־נָּא הַשָּׂדֶה</p>
<p><i>2 Laat ik toch naar het veld gaan, naar een van de velden van de mannen van de stad, achter een van hen in wiens ogen ik genade vinden zal, zodat hij mij niet afwijst.</i></p>	<p>2. En Roet de Moavietische zei tot Noömi: laat ik toch naar het veld gaan,</p>
<p>רש"י ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו. אחר מי אשר אמצא חן בעיניו:</p>	<p>וְאֶלְקֶטָה בַּשְּׁבָלִים אַחֵר אֲשֶׁר אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו וְתֹאמֶר לָהּ לְכִי בְּתִי:</p>
<p><i>2 en laat ik aren lezen achter iemand in wiens ogen ik genade vind, achter degene in wiens ogen ik genade vind.</i></p>	<p>en ik zal aren lezen tussen de schoven achter iemand in wiens ogen ik genade vind; en zij zei: ga, mijn dochter.</p>

רות עם פירוש רש"י

<p style="text-align: right;">רש"י</p> <p>ותלך וחבא ותלקט בשדה. מצינו במדרש רות עד לא אולת אתת שהוא אומר ותבא ואחר כך ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים וציונים שלא תטעה בשבילין ותדע לשוב:</p>	<p style="text-align: center;">ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחר הקצרים</p>
--	--

<p>We vinden in de Midrasj Roet¹: Voordat ze was gegaan keerde ze terug? Er staat immers: ze kwam (terug), en daarna: en ze verzamelde; Echter, (het zit zo) dat ze de wegen van merktekens voorzag voordat ze een veld binnenging, en ze ging en ze kwam en ze keerde terug naar de stad om merken en tekens aan te brengen zodat ze de weg niet kwijt zou raken op de paden en de weg terug zou weten.</p>	<p>3 Ze ging en ze kwam en ze verzamelde in het veld achter de maaiers</p>
---	--

<p>¹ Roet Rabba 4,4: <i>En ze ging en ze kwam</i>, ze was nog niet gegaan, toch staat er: <i>ze kwam</i>; Rabbi Jehoeda de zoon van rabbi Simon antwoordde: ze begon tekens te maken voor zich op de wegen.</p>	<p>ותלך ותבא עד כדון לא אולת ואת אמרת ותבא רבי יהודה בר' סימון אמר התחילה מסימת לפנייה הדרכים</p>
--	---

<p style="text-align: right;">רש"י</p> <p>ויקר מקרה. לבא בחלקת השדה אשר לבעז:</p>	<p style="text-align: center;">ויקר מקרה לבועז אשר ממשפחת אלימלך:</p>
---	--

<p>4 <i>Ze kwam toevallig terecht</i>, nl. door te komen op het stuk van het land dat van Boaz was.</p>	<p>En ze kwam toevallig terecht op een stuk van het land van Boaz, die uit de familie van Elimlech stamde.</p>
---	--

<p style="text-align: center;">והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים יהוה עמכם ויאמרו לו יברכה יהוה:</p>
--

En kijk, toen kwam Boaz uit Bet Lechem, en hij zei tot de maaiers, de Eeuwige zij met jullie, en zij zeiden tot hem, de Eeuwige moge u zegenen.

<p style="text-align: right;">רש"י</p> <p>למי הנערה חזאת. וכי דרכו של בעז. לשאול בנשים אלא דברי צניעות וחקמה ראה בה שתי שבליים לקטה שלשה אינה לקטה והיתה מלקטת עומדות מעומד ושוכנות מיושב כדי שלא תשחה:</p>	<p style="text-align: center;">ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה חזאת:</p>
---	---

רות עם פירוש רש"י

<p>5 <i>Van wie is dat meisje,</i>¹⁾ was dit een gewoonte van Boaz om naar vrouwen te informeren ? Nee, maar hij zag tekenen van bescheiden en wijs gedrag in haar: twee aren raapte ze op, maar drie raapte ze niet op, en ze verzamelde staande aren staande en liggende zittend, zodat ze niet hoefde te bukken.</p>	<p>5 Boaz zei tegen de knecht die was aangesteld over de maaiers: Van wie is die jonge vrouw?</p>
<p>¹ TB Sjabbat 113b: <i>Boaz zei tegen de knecht die was aangesteld over de maaiers: Van wie is die jonge vrouw?</i> Was dit de gewoonte van Boaz om naar een meisje te vragen ? R. Elazar zegt een teken van wijsheid zag hij in haar: twee aren raapte ze op, maar drie raapte ze niet op; en er wordt geleerd: hij zag een teken van bescheidenheid in haar: staande aren staande en gevallen aren zittend.</p>	<p>ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אמר ר' אלעזר דבר חכמה ראה בה שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה עומדות מעומד נופלות מיושב</p>
<p>השבה עם נעמי. הטעם למעלה תחת הש"ן לפי שהוא לשון עבר ואינה לשון פועלת:</p>	<p>וַיַּעַן הַנָּעֵר הַנֹּצֵב עַל־הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר נְעָרָה מוֹאָבִיָּה הִיא הַשִּׁבָּה עִם־נַעֲמִי מִשָּׂדֶה מוֹאָב:</p>
<p>6 <i>die terugkeerde met Noömi,</i> het zangteken staat onder de sjin omdat het de verleden tijd en niet de tegenwoordige tijd is.</p>	<p>En de knecht die aangesteld was over de maaiers antwoordde en zei: Zij is een Moavitische die is teruggekeerd met Noömi uit het veld van Moav.</p>
<p>רש"י ותאמר. בלבה:</p>	<p>וְתֹאמֶר</p>
<p>7 <i>En ze zei,</i> bij zichzelf</p>	<p>7 En ze zei</p>
<p>רש"י אלקטה-נא. לקט השבלים:</p>	<p>אַלְקֹטָה־נָא</p>
<p>7 <i>Laat ik toch verzamelen,</i> het verzamelen van de aren.</p>	<p>Laat ik toch verzamelen.</p>
<p>רש"י ואספתי בעמרים. שכחה של עמרים:</p>	<p>וְאֶסְפְּתִי בְּעַמְרִים אַחֲרַי הַקּוֹצְרִים וְתָבוֹא וְתַעֲמֹד מֵאֲזוּ הַבֶּקֶר וְעַד־עֶתָה זֶה שְׁבִתָּה הַבַּיִת מֵעַט:</p>
<p>7: <i>Laat ik verzamelen tussen de schoven,</i> het vergeten deel van de</p>	<p>En bijeengaren tusen de schoven achter de maaiers, en ze kwam en ze stond vanaf de morgen</p>

רות עם פירוש רש"י

schoven.	tot nu toe; en ze heeft maar weinig in het huis gezeten.
----------	--

**וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֶל-רוֹת הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ בְּתִי אֶל-תְּלִכִי לְלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֵר
וְגַם לֹא תִעְבוּרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם-נַעֲרָתִי:**

8 En Boaz zei tegen Roet: Heb je niet gehoord, mijn dochter? Ga niet verzamelen in een ander veld, en je moet hier ook niet weggaan, en dus moet je hier blijven bij mijn arbeidsters.

<p style="text-align: right;">רש"י וצמית והלכת אל הכלים. ואם תצמאי אל תבלמי מלכת ולשותות מכלי המים אשר ישאבון הנערים:</p>	<p style="text-align: center;">עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר-יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתְּ אֲחֵרֶיהֶן הֲלוֹא צְנִיתִי אֶת-הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעוּךָ וְצָמַת וְהִלַּכְתְּ אֶל-הַכֵּלִים וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאָבוּן הַנְּעָרִים:</p>
---	--

<p>9 en als je dorst hebt mag je naar de vaten gaan, En als je dorst hebt wees dan niet beschaamd om naar de vaten met water te gaan, <i>dat de knechten opgeschept hebben.</i></p>	<p>9 Je ogen gericht op het veld dat ze maaïen, en je moet achter ze aan gaan, heb ik mijn knechten niet bevolen je niet te na te komen; en als je dorst hebt mag je naar de vaten gaan en drinken van wat zij opgeschept hebben.</p>
---	---

**וַתִּפֹּל עַל-פָּנֶיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו מִדּוּעַ מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירָנִי
וְאַנְכִי נְכַרְיָה:**

10. En zij viel op haar gezicht en ging languit ter aarde liggen en ze zei tot hem Waarom vind ik genade in uw ogen zodat u mij herkent terwijl ik toch een vreemdelinge ben?

**וַיַּעַן בְּעֵז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגֵד הֲגֵד לִי כֹל אֲשֶׁר-עָשִׂית אֶת-חַמוֹתֶךָ אֲחֵרֵי
מוֹת אִישׁךָ וַתַּעֲזָבִי אָבִיךָ וְאֶמְךָ וְאֶרֶץ מוֹלְדֹתֶךָ וַתֵּלְכִי אֶל-עַם אֲשֶׁר
לֹא-יָדַעְתָּ תְּמוּל שְׁלֹשׁוֹם:**

11. En Boaz antwoordde en zei tot haar: Mij is uitgebreid verteld alles wat je gedaan hebt voor je schoonmoeder na de dood van je man, en dat je je vader en je moeder hebt verlaten en het land van je geboorte en dat je naar een volk gedaan bent dat je eerder niet kende.

**יְשִׁלֵּם יְהוָה פְּעֻלָּתְךָ וְתִהְיֶה מִשְׁכַּרְתְּךָ שְׂלֵמָה מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר-בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת-כַּנְּפָיו:**

12. Moge de Eeuwige je je daden vergoeden en moge je loon volledig zijn van bij de Eeuwige, de God van Israel onder wiens vleugels je bent komen schuilen.

**וַתֹּאמֶר אִמְצָא-חַן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי כִּי
נַחַמְתָּנִי וְכִי דַבַּרְתָּ עַל-לֵב שְׂפִתְךָ
וְאֲנֹכִי לֹא אָהֳלָה כְּאִתָּךְ שְׂפִחְתִּיךָ:**

רש"י
לא אהיה כאחת שפחתך. איני
חשובה כאחת מן השפחות שלך:

13. En ze zei, ik vind genade vinden in uw ogen, mijn heer, immers u hebt me getroost en u spreekt me hartelijk toe, terwijl ik nog niet eens een van uw arbeidsters ben.

13 *terwijl ik nog niet eens een van uw arbeidsters ben, ik ben niet evenwaardig aan een van uw arbeidsters.*

**וַיֹּאמֶר לָהּ בָּעַז לָעֵת הָאֵכֶל גְּשִׁי הַלֶּם
וְאֲכַלְתְּ מִן-הַלֶּחֶם וְטַבַּלְתְּ פִתֶּךָ בַּחֲמֹץ וְתִשְׁבַּ
מִצֵּד הַקּוֹצִי'ם**

רש"י
וטבלת פתך בחמץ. מכאן
שהחומץ יפה לשרב:

14. En tegen etenstijd zei Boaz tot haar: Kom hierheen en eet van het brood, en doop je bete in de azijn, en ze ging zitten ter zijde van de maaiers,.

14 *en doop je bete in de azijn,*¹⁾ vandaar dat azijn goed is bij hitte.

¹ Wajjiqra Rabba 34:8: *en doop je bete in de azijn*, want het is de gewoonte van de maaiers om hun bete in de azijn te dopen in tijd van hitte; rabbi Jonatan zegt: hieruit volgt dat men soorten azijn meeneemt naar de dorsvloeren.

וטבלת פתך בחומץ שכן דרך
הקוצרים להיות טובלין פתן
בחומץ בשעת השרב א"ר יונתן
מכאן שמוציאין מיני חמצים
לגרנות

**וַיִּצְבֹּט-לָהּ קִלְי וְתֹאכַל
וְתִשְׁבַּע וְתִתֵּר:**

רש"י
ויצבט לד קלי. ויושט לה ואין לו דמיון במקרא אלא
בלשון משנה אחריים ותווד ובית הצביטה:

En hij reikte haar geroosterd graan, en ze at en werd verzadigd en ze hield nog over.

14 *En hij reikte haar geroosterd graan*, hij reikte haar aan; en er is geen vergelijkbare uitdrukking in de Schrift, maar in de taal van de Misjna: de onderkant en de binnenkant en het deel met de handgrepen.

וְתִקַּם לְלֶקֶט וַיִּצֹ בָּעַז אֶת-נִעְרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הַעֲמָרִים תִּלְקַט וְלֹא

רות עם פירוש רש"י

תְּקַלְמוּהָ:

15. En ze stond op om te verzamelen, en Boaz gaf zijn knechten bevel: Ook tussen de schoven mag ze verzamelen, en hinder haar niet.

וְגַם שֶׁל־תִּשְׁלוּ לָהּ

רש"י
וְגַם שֶׁל תִּשְׁלוּ. שְׂכֹחַ תִּשְׁכַּחוּ עָשׂוּ עֲצִמְיָכֶם כְּאֵלוֹ אַתֶּם
שׂוֹכְחִים תִּרְגְּמוּ שֶׁל שְׂגָגָה שְׁלוּתָא וְכֵן עַל הַשֵּׁל דְּבָר אַחַר
לְשׁוֹן כִּי יִשָּׁל זִיתָד:

16 En ook moeten jullie wat voor haar uittrekken, jullie moeten vergeten, gedraag jezelf alsof jullie vergeten. De Targoom geeft voor שְׂגָגָה, 'vergissing,' שְׁלוּתָא en zo ook voor de 'vergissing' (הַשֵּׁל, ii Sjemoeël 6: 7). Een andere verklaring: een uitdrukking (als) (Devarim 28:40): “want uw olijven vallen af.”

16 En ook moeten jullie wat voor haar uittrekken.

מִן־הַצְּבָתִים וְעִזְבָתָם וְלִקְטָהּ וְלֹא תִגְעְרוּ־בָהּ:

רש"י
צבתיים. עֲמָרִים קִטְנִים וְיֵשׁ דּוֹגְמָתוֹ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה מְצֻאָן
צְבָתִים אִו כְּרִיכּוֹת:

16 Bundels, kleine schoven; en er is een vergelijkbare uitdrukking in de taal van de Misjna (Er. 10:1): “als hij ze (tefillin) vond in paren of in bundels.

uit de bundels en die achterlaten, zodat zij (ze) kan verzamelen; en je mag haar niets verwijten.

וַתִּלְקֹט בַּשָּׂדֶה עַד־הָעֶרֶב וַתַּחְבֹּט אֶת אֲשֶׁר־לִקְטָהּ וַיְהִי כְּאִיפָה שְׁעָרִים:

17. Zij verzamelde tot de avond op het veld en sloeg de korrels uit de aren die ze verzameld had, en het was ongeveer een efa gerst.

וַתִּשָּׂא וַתָּבֹא הָעִיר וַתִּרְא חֲמוּתָהּ אֶת אֲשֶׁר־לִקְטָהּ וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן־לָהּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹתֵרָה מִשְׂבָּעָה:

18 Ze pakte het op en kwam naar de stad; haar schoonmoeder zag wat ze verzameld had; en verder bracht ze tevoorschijn en gaf ze haar wat ze had overgehouden van haar verzadiging.

וַתֹּאמֶר לָהּ חֲמוּתָהּ אִיפָה לִקְטֹת הַיּוֹם

רש"י
יְהִי מְכִירָד בְּרוּד. בְּעַל הַשָּׂדֶה

וְאָנָּה עָשִׂית יְהִי מְכִירָד בְּרוּד וַתִּגְד

רות עם פירוש רש"י

<p>שְׁנֵשָׂא וַנִּתֵּן לָּהּ פָּנִים לְלֶקֶט בְּשָׂדֶהוּ:</p>	<p>לְחַמּוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר-עָשִׂתָּה עִמּוֹ וְתֹאמֶר שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּעַז:</p>
<p>19 Gezegend hij die zo vriendelijk voor je geweest is, de eigenaar van het veld, die vriendelijk voor je geweest is door aren te (laten) lezen op zijn veld.</p>	<p>19 Haar schoonmoeder vroeg: 'Waar heb jij vandaag aren gelezen? Waar heb je gewerkt? Gezegend hij die zo vriendelijk voor je geweest is.' En Roet vertelde haar schoonmoeder bij wie ze gewerkt had; ze zei: De man bij wie ik vandaag gewerkt heb heet Boaz.</p>
<p>רש"י את החיים ואת המתים. שָׁן וּמִפְרִי אֵת הַחַיִּים וְנִטְפָּל בְּצַרְכֵי הַמֵּתִים:</p>	<p>וְתֹאמֶר נַעֲמִי לְכַלְתָּהּ בְּרוּךְ הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר לֹא-עָנַב חֶסְדּוֹ אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַמֵּתִים וְתֹאמֶר לָהּ נַעֲמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגְּאֻלָּנוּ הוּא:</p>
<p>20 De levenden en de doden, omdat hij de levenden voedt en onderhoudt, en zich bezighoudt met de noden van de overledenen.</p>	<p>20. Toen zei Noömi tegen haar schoondochter: 'Moge diegene die tegenover de levenden en de doden zijn genade niet nalaat, gezegend zijn door de Eeuwige.' En Noömi zei tot haar: 'Die man is aan ons verwant; hij is een van onze lossers.'</p>
<p>וְתֹאמֶר רות המואביה גם כִּי-אָמַר אֵלַי עַם-הַנְּעָרִים אֲשֶׁר-לִי תִדְבְּקִין עַד אִם-כִּלּוֹ אֵת כָּל-הַקָּצִיר אֲשֶׁר-לִי:</p>	
<p>21 Roet, de Moavietische, zei: 'Hij heeft mij zelfs gezegd 'je moet je bij mijn knechten aansluiten totdat ze mijn hele oogst hebben afgemaakt.'</p>	
<p>וְתֹאמֶר נַעֲמִי אֶל-רות כַּלְתָּה טוֹב בְּתִי כִּי תֵצְאִי עִם-נַעֲרוֹתָיו וְלֹא יִפְגְּעוּ-בְּךָ בְּשָׂדֶה אַחֵר:</p>	
<p>22. Noömi zei tot Roet, haar schoondochter: 'Het is goed, mijn dochter, dat je meegaat met zijn arbeidsters, zodat ze je op een ander veld niet lastig vallen.</p>	
<p>וְתִדְבֹּק בְּנַעֲרוֹת בְּעַז לְלֶקֶט עַד-כַּלּוֹת קָצִיר-הַשְּׂעָרִים וְקָצִיר הַחִטִּים וְתָשֵׁב אֶת-חַמּוֹתָהּ:</p>	
<p>23. Roet bleef dus bij de arbeidsters van Boaz werkten om aren te verzamelen tot het einde van de gerste- en tarweoogst; en ze woonde bij haar schoonmoeder.</p>	

פרק ג

וַתֹּאמֶר לָהּ נַעֲמִי חַמּוֹתָהּ בְּתִי הֲלֹא אֲבִקֶשְׁלָךְ מִנּוּחַ אֲשֶׁר יִיטֵב־לָךְ:	
1 En tot haar zei Noömi, haar schoonmoeder: Mijn dochter, moet ik niet zoeken naar een rustplaats waar het je goed gaat.	
וַעֲתָהּ הֲלֹא בָעוּ מְדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִיתָ מוֹדִיעַתָּנוּ. קְרוֹבָנוּ:	וְעַתָּה הֲלֹא בָעוּ מְדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִיתָ אֶת־נַעֲרוֹתָיו
2 <i>ons familielid</i> , onze verwant	2 Welnu, is niet Boaz, bij wiens arbeidsters je geweest bent, een familielid van ons.
הֲנֵה־הוּא זָרָה כִּשְׁמֵי הַנֵּה הוּא זָרָה. הַמּוֹץ וַיִּנְטִי"ר * בְּלַע"ז:	
2 <i>Kijk, hij is aan het wannen</i> , het kaf; "vanner" in de volkstaal. * in verschillende edities wordt dit woord gespeld als וַיִּנְטִי"ר, וּוֹנְטוּ"ר, Frans: vanner.	Kijk, hij is op de dorsvloer de gerst aan het wannen.
הַלֵּילָה:	
כִּשְׁמֵי הַלֵּילָה. שְׁהָיָה הַדּוֹר פָּרוּץ בַּגְּנֵבָה וַיִּגְזַל וְהָיָה יֶשֶׁן בְּגִרְנוֹ לְשִׁמּוֹר גּוֹרְנוֹ:	
2 <i>vannacht</i> , want het geslacht was onbeperkt in diefstal en roof; en hij ging slapen op zijn dorsvloer om zijn dorsvloer te bewaken.	vannacht
כִּשְׁמֵי וַרְחֻצָּה וְסַכָּתָה וַרְחֻצָּה. מְטִינוּף עֲבוּדַת כּוֹכְבִים שְׁלָךְ: וְסַכָּתָה. אֵלוּ מִצּוֹת:	
3 <i>Was je</i> , ¹⁾ van je verontreiniging door de afgodendienst; <i>en zelf je</i> , dat zijn de geboden.	3 Was je en zelf je,
¹ Roet Rabba 5:12: Was je en zelf je - was je van de verontreiniging van je afgodendienst, en zelf je, dat zijn de geboden en de rechtvaardige daden.	ורחצת וסכת ורחצת מטנופת עבודת כוכבים שלך וסכת אלו מצות וצדקות
כִּשְׁמֵי וְשִׁמְתָהּ שְׁמֵלְתֶךָ [שְׁמֵלְתֶיךָ] וְשִׁמְתָהּ שְׁמֵלְתֶיךָ. בְּגָדִים שֶׁל שַׁבָּת:	
3 <i>trek je kleding aan</i> , ¹⁾²⁾³⁾ Sjabbat-kleren.	trek je kleding aan

רות עם פירוש רש"י

¹ Roet Rabba 5:12: <i>en trek je kleding aan</i> , was ze dan naakt ? nee, maar dat zijn Sjabbat-klederen.	ושמת שמלותיך עליך וכי ערומה היתה אלא אלו בגדי שבתא
² TJ Pea 8:7: <i>en trek je kleding aan</i> , was ze dan naakt ? nee, maar dat zijn de Sjabbat-kleren.	ושמת שמלותיך וכי ערומה היתה אלא אלו בגדי שבתא
³ TB Sjabbat 113b: <i>en trek je kleding aan</i> , r. Eliezer zegt: dat zijn de Sjabbat-kleren.	ושמת שמלותיך א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת

רש"י וירדת הגורן. וירדתי כתיב זכותי תרד עמך:	וירדתי הגורן [וירדת]
<i>3 en daal af naar de dorsvloer</i> , er staat geschreven: <i>ik daal af</i> , ⁽¹⁾⁽²⁾ mijn verdienste daalt met jou af.	en daal af naar de dorsvloer,

¹ Roet Rabba 5:12: <i>en daal af naar de dorsvloer</i> , Ze zei tot haar: Mijn verdienste zal met je afdalen.	וירדת הגורן אמר לה זכותי תרד עמך
² TJ Pea 8:7: <i>en daal af naar de dorsvloer</i> , er staat geschreven: <i>ik daal af</i> , ze zei tot haar: mijn verdienste daalt met jou af.	וירדת הגורן וירדתי כתיב אמרה לה זכותי תרד עמך

רש"י אל חודעי לאיש. לבצו:	אל-תודעי לאיש עד פלתו לאכל ולשתות:
<i>3 maar laat je niet herkennen door de man</i> , door Boaz.	maar laat je niet herkennen door de man totdat hij klaar is met eten en drinken.

ויהי בשכבו וידעת את-המקום אשר ישכב-שם וכאת וגלית מרגלתיו ושכבתי [ושכבת] והוא יגיד לך את אשר תעשין:
<i>4</i> Wanneer hij gaat slapen, let dan goed op waar hij gaat liggen, ga daar dan heen, sla de deken aan zijn voeteneind op en ga daar liggen; hij zal je mededelen wat je moet doen.

ותאמר אליה כל אשר-תאמרי .. [אלי] אעשה:
<i>5</i> En zij zei tot haar: Alles wat u mij zegt zal ik doen.

רש"י ותרד הגורן תעש. היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם ארד בשאני מקשטת הפוגע בי והרוואה אותי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואחר כך קשטה עצמה באשר צוטה חמותה:	ותרד הגורן ותעש ככל אשר-צוטה חמותה:
<i>6</i> Zij daalde af naar de dorsvloer en deed, zij zei tot haar: <i>Was je en zelf je en trek je kleding aan en daal af naar de dorsvloer</i> , ¹⁾ zo	<i>6</i> Zij daalde af naar de dorsvloer en deed

רות עם פירוש רש"י

deed ze het niet, maar ze zei: Als ik uitgedost afdaal, zal degeen die mij ontmoet of degeen die mij ziet zeggen dat ik een hoer ben; daarom daalde ze eerst af naar de dorsvloer en daarna doste ze zich uit zoals haar schoonmoeder haar bevolen had.	naar alles wat haar schoonmoeder geboden had.
---	---

¹ TB Sjabbat 113b: Noomi had tegen haar gezegd: <i>was je, en zelf je en trek je klederen aan en daal af naar de dorsvloer</i> , maar dan is er van haar geschreven: 'zij daalde af naar de dorsvloer' en daarna (staat er:) 'en ze deed naar alles wat haar schoonmoeder haar geboden had'.	געמי קאמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן ואילו בדידה כתיב ותרד הגורן והדר ותעש ככל אשר צותה חמותה
---	---

רש"י וייטב לבו. עסק בתורה:	וַיֹּאכַל בָּעֵז וַיִּשְׂתָּה וַיִּיטֵב לְבוֹ וַיָּבֵא לְשֹׁכֵב בְּקֶצֶה הָעֵרְמָה
7 en zijn hart werd vrolijk, ^{1,2)} hij hield zich bezig met Tora	7 Boaz at en dronk, en zijn hart werd vrolijk, en hij ging liggen aan het einde van de graanhoop.

¹ Targoem Roet a.l.: Boaz at en dronk en zijn hart werd vrolijk, en hij zegende de naam van de Eeuwige, die zijn smeking aanvaard had en de hongersnood van het land Israel had weggenomen; en hij ging liggen aan de rand van de graanhoop, en Roet kwam in het geheim, ontdekte zijn voeten en ging liggen.	וַאֲכַל בֹּעֵז וַשְׂתָּה וְאוֹטֵב לִבָּיהּ וּבְרִידֵי שְׁמָא דִּי דְקַבִּיל עֲלוֹתֶיהּ וְאַעֲדֵי כִפְנָא מִן אַרְעָא דִישְׂרָאֵל וְאַתָּה לְדַמְכָא בְסֵטֵר עֲרִימְתָא וְעַלְת רֹות בְרוּ וּגְלִיאַת רִיגְלוֹי וְדַמְכַת:
--	---

² Roet Rabba 5:15: <i>Boaz at en dronk, en zijn hart werd goed</i> , Waarom werd zijn hart goed ? Omdat hij de Birkat ha-Mazon uitsprak; een andere interpretatie: zijn hart was goed omdat hij verschillende soorten zoetigheid had gegeten na de maaltijd, omdat dat de tong doet wennen aan Tora; een andere interpretatie: zijn hart was goed omdat hij zich bezighield met de woorden van Tora, zoals er geschreven staat (Ps. 119:72) Goed is voor mij de Tora van uw mond.	וַיֹּאכַל בָּעֵז וַיִּשְׂתָּה וַיִּיטֵב לְבוֹ לָמָּה וַיִּיטֵב לְבוֹ שֶׁבִירַךְ עַל מְזוֹנוֹ ד"א וַיִּיטֵב לְבוֹ שֶׁאֲכַל מִיְנֵי מִתִּיקָה אַחַר הַמְזוֹן שֶׁהִיא מְרַגֶּלֶת לְשׁוֹן לְתוֹרָה ד"א וַיִּיטֵב לְבוֹ שֶׁעִסַּק בְּדַבְרֵי תוֹרָה שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים קי"ט) טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ
--	---

רש"י ותבא בלט. בנחת:	וַתָּבֵא בִלְטָה וַתִּגַּל מְרִגְלָתָיו וַתִּשְׁכַּב:
7 <i>Heimelijk kwam Ruth</i> , in stilte.	Heimelijk kwam Ruth naar hem toe, sloeg de deken aan zijn voeteineind op en ging liggen.

רש"י ויחרד האיש. בסבור שד הוא ובקש לזעוק והיא אחרתו ולפפתו בזרועותיה:	וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּחְרַד הָאִישׁ
8 <i>Midden in de nacht schrok Boaz wakker</i> , hij meende dat het	8 Midden in de nacht

רות עם פירוש רש"י

<p>een demon was en probeerde te schreeuwen, maar zij hield hem vast en sloot hem in haar armen.</p>	<p>schrok Boaz wakker,</p>
<p style="text-align: right;">רש"י וילפת. ויאחז כמו וילפת שמשון:</p>	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">וילפת</p>
<p>8 <i>hij werd omvat</i>, als (Ri. 16:29):¹ en Sjimstson omvatte.</p>	<p>en hij werd omvat</p>
<p>¹ Roet Rabba 6:1: en hij werd omvat: zij omvatte hem als klimop,</p>	<p>וילפת לפתתו כחזית</p>
<p style="text-align: right;">רש"י וחנה אשה. נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה:</p>	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">והנה אשה שכבת מרגלתיו:</p>
<p>8 <i>en kijk een vrouw</i>,¹ hij legde zijn hand op haar hoofd en bemerkte dat ze een vrouw was.</p>	<p>en kijk er lag een vrouw aan zijn voeteneind.</p>
<p>¹ Roet Rabba 6:1: Hij begon haar haar te betasten, en zei: geesten hebben geen haar.</p>	<p>התחיל ממשמש בשערה אמר רוחות אין להם שער</p>
<p style="text-align: right;">רש"י ופרשת כנפך. כנף בגדיך לכסותי בטליתך והוא לשון נשואין:</p>	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">ויאמר מי-אאת ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על-אמתך</p>
<p>9 <i>spread uw vleugel uit</i>, de vleugel van uw klederen, om mij te bedekken met uw jas; dit is een term om het huwelijk aan te duiden.</p>	<p>9 Hij zei: Wie ben je? Zij zei: Ik ben Roet, uw dienaar; spreid uw vleugel uit over uw dienaar,</p>
<p style="text-align: right;">רש"י כי גאל אתה. לגאול נחלת אישי כמו שנאמר (ויקרא כ"ה) ובא גואלו הקרוב אליו וגאל וגו' וחמותי ואני צריכות למכור נחלתינו ועתה עליך לקנות קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשאבא על השדה יאמרו זאת אשת מחלון:</p>	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">כי גאל אתה:</p>
<p>9 <i>want u bent lossier</i>; om de erfenis van mijn man te lossen, zoals er geschreven staat (Wajjikra 25: 25): "dan komt zijn lossier, het naaste familielid, en die lost, etc.; mijn schoonmoeder en ik zijn genoodzaakt om ons erfdeel te verkopen, welnu, aan u is het te verwerven; verwerf ook mij daarbij, zodat de naam van de overledene in herinnering blijft op zijn erfdeel; als ik dan op het veld kom zal men zeggen: dit is de vrouw van Machlon.</p>	<p>want u bent een lossier.</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>רש"י מן הראשון. אשר עשית עם חמותך:</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בְּתוּי הַיְטֵבְתָּ חֲסֵדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן־הָרֵאשֹׁן לְבִלְתִּי־לָכֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים אֲסִדֹּל וְאֲסִעֲשִׂיר:</p>
<p>10 dan het eerste: wat je voor je schoonmoeder deed.</p>	<p>10 Hij zei: Mijn dochter, wees gezegend door de Eeuwige; het laatste bewijs van trouw is mooier dan het eerste, dat je namelijk geen jonge mannen hebt nagelopen, arm noch rijk.</p>

<p>וְעַתָּה בְּתוּי אֶל־תִּירְאֵי כָּל אֲשֶׁר־תֵּאמְרֵי אֲעֲשֶׂה־לָּךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל־שֹׁעֵר עִמִּי כִּי אֲשֵׁת חַיִל אַתְּ:</p> <p>11 Welnu, mijn dochter, wees niet bang; alles wat je zegt zal ik voor je doen; want heel de poort van mijn volk weet dat je een bekwame vrouw bent.</p>
--

<p>רש"י ועתה כי אמנם. אם כתיב ולא קרי כלומר משמע ספק ודאי יש גואל קרוב ממני. (ס"א כי אם משמע ספק והוא ודאי.) אמר רבי יהושע בן־לוי שלמון ואליםלך וטוב אחים היו ומהו אשר לאחינו לאליםלך לעולם קורא אדם את דודו אחיו כענין שנאמר (בראשית י"ד) וישמע אברם כי נשבה אחיו והלא אברהם דודו היה כך היה בעז לאליםלך בן אחיו קרובו של מחלון אבל טוב היה קרוב יותר:</p>	<p>וְעַתָּה אָמְנָם כִּי אִם (כתיב קרי) אָנֹכִי כִּי אִם וְלֹא גֹאֵל</p>
<p>12 Het is inderdaad waar, als om duidelijk te maken het idee van twijfel; er is zeker een lossier nader verwant dan ik (andere edities: אִם כי betekent onzekerheid, maar het is zeker); rabbi Jehosjoea de zoon van Levi zei: Salmon, Elimelech, and Tov waren broeders; wat betekent wat eigendom was van onze broeder, van Elimelech; iemand kan zijn oom altijd zijn broeder noemen, zoals er geschreven staat (Bresjiet 14:14): en Avram hoorde dat zijn broeder gevangen genomen was; maar Avraham was toch zijn oom? Zo ook was Boaz Elimelech's neef, een verwant van Machlon, maar Tov was nader verwant.</p>	<p>12 Het is inderdaad waar dat ik een lossier ben,</p>

<p>רש"י קרוב ממני. שהוא אח ואני בן אח:</p>	<p>וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קְרוֹב מִמְּנִי:</p>
<p>12 nader verwant is dan ik, want hij is een broer en ik ben de zoon van een broer.</p>	<p>maar er is een lossier die nader verwant is dan ik.</p>

לִינִי | הַלִּילָה וְהָיָה בְּבִקְרָא אֲסִיגְאָלְךָ טוֹב רש"י

רות עם פירוש רש"י

<p>יגָאֵל וְאִם-לֹא יַחַפֵּץ לְגַאֲלָךְ וּגְאֻלְתֶּיךָ אֲנֹכִי</p>	<p>ליני הלילה. ליני בלא איש:</p>
<p>13 <i>Overnacht vannacht</i>, morgen, als hij wil lossen, is dat goed, dan moet hij lossen, maar als hij niet wil lossen dan zal ik lossen,</p>	<p>13 <i>Overnacht vannacht</i>, morgen, als hij wil lossen, is dat goed, dan moet hij lossen, maar als hij niet wil lossen dan zal ik lossen,</p>
<p>חִי-יְהוֹה שְׁכָבִי עַד-הַבֹּקֶר:</p>	<p>רש"י</p>
<p>חי ה'. אמרה לו בדברים אלה מוציאני קפץ ונשבע לה שאינו מוציא אתה בדברים. ויש מרבנותינו אמרו ליצרו נשבע שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה בא עליה ונשבע שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין:</p>	<p>חי ה'. אמרה לו בדברים אלה מוציאני קפץ ונשבע לה שאינו מוציא אתה בדברים. ויש מרבנותינו אמרו ליצרו נשבע שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה בא עליה ונשבע שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין:</p>
<p>13 <i>zo waar de Eeuwige leeft</i>, ze zei tot hem:¹⁾ met woorden stuurt u mij weg; hij sprong op en zwoer tot haar dat hij haar niet zou wegzenden met woorden; sommige van onze rabbijnen zeiden:²⁾³⁾⁴⁾ hij zwoer tot zijn slechte neiging, want zijn slechte neiging beschuldigde hem: jij bent ongehuwd en zij is ongehuwd, heb gemeenschap met haar; maar hij zwoer dat hij geen gemeenschap met haar zou hebben dan alleen in het huwelijk.</p>	<p>zo waar de Eeuwige leeft; blijf maar liggen tot de ochtend.</p>
<p>¹ Bemidbar Rabba 15:16: ... te middernacht, zoals er geschreven staat (Roet 3:8-13): <i>en het gebeurde te middernacht dat de man opschrok en zich omkeerde ... en zij zei: ik ben Roet uw dienares ... en hij zei tot haar: blijf vannacht</i>; rabbi Jehosjoea de zoon van Levi, uit naam van rabbi Sjalom, zei: zij zei tot hem met woorden stuurt u mij weg, maar hij zei tot haar, <i>zo waar de Eeuwige leeft</i>, ik stuur je niet weg met woorden, 'zo waar de Eeuwige leeft' maakt duidelijk dat hij zwoer tegen zijn (boze) neiging, die hem beschuldigde en hem zei: jij bent ongehuwd en zij is ongehuwd, dit is het moment om met haar de liefde te bedrijven; dadelijk bezwoer hem de rechtvaardige: zo waar de Eeuwige leeft: ik zal haar nu niet aanraken; en zo niet alleen Boaz, maar alle rechtvaardigen die een eed afleggen tegen hun (boze) neiging.</p>	<p>בחצי הלילה דכתיב (רות ג) ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת ותאמר אנכי רות אמתך ויאמר לה ליני הלילה א"ר יהושע בן לוי ברבי שלום אמרה לו בדברים אתה מוציאני אמר לה חי ה' איני מוציאך בדברים חי ה' מלמד שהשביע על יצרו שהיה מקטרגו ואומר לו את פנוי והיא פנויה הרי השעה שתזדקק לה מיד נשבע אותו צדיק חי ה' איני נוגע בה בזו ולא בועז לבדו אלא כל הצדיקים משביעים על יצרו</p>
<p>² Targoem Roet sub 3:8: hij merkte de vrouw op die aan zijn voeten sliep, maar hij onderdrukte zijn (boze) neiging en benaderde haar niet.</p>	<p>וְחָזָא אֶתְתָּא דְמָכָא כָּל קָבֵל רִיגְלוֹי וְכַבֵּשׁ יִצְרִיהָ וְלֹא קָרִיב לְוֹתָהּ</p>
<p>³ Roet Rabba 6:4: R. Josi zei: drie waren er bij wie hun (boze) neiging kwam om hen aan te vallen, maar zij waren allemaal stuk voor stuk tegen hem op hun hoede met een eed, en dat zijn Josef, David en Boaz ... hoe zo Boaz? Omdat er geschreven staat: Zo waar de Eeuwige leeft, blijf liggen tot de ochtend; rabbi Jehoeda zegt: heel die nacht was zijn (boze) neiging hem aan het beschuldigen, en zei:</p>	<p>א"ר יוסי שלשה הן שבא יצרו לתקפן ונזדרזו עליו כל אחד ואחד בשבועה ואלה הן יוסף ודוד ובוועז ... בועז מניין שנאמר חי ה' שכבי עד הבקר ... ר' יהודה אומר כל אותו הלילה היה יצרו מקטרגו</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>jij bent ongehuwd, jij zoekt een vrouw en zij is ongehuwd, zij zoekt een man, sta op en heb gemeenschap met haar, dan zal ze jou tot vrouw zijn, maar hij zwoer tot zijn (boze) neiging en zei: zo waar de Eeuwige leeft, ik raakt haar zeker niet aan, en tot de vrouw zei hij: blijf liggen tot de ochtend.</p>	<p>ואומר את פנוי ומבקש אשה והיא פנויה ומבקשת איש עמוד ובוועלה ותהיה לך לאשה ונשבע ליצרו ואמר חי ה' שאיני נוגע בה ולאשה אמר שכבי עד הבקר</p>
<p>⁴ Wajjiqra Rabba 23:11: R. Josi zei: drie waren er wier (boze) neiging hen aanviel, maar zij bezworen hem, nl. Josef, David en Boaz ... hoe zo Boaz ? omdat er geschreven staat (Roet 3:13): Zo waar de Eeuwige leeft, blijf liggen tot de ochtend; rabbi Joedan zegt: heel die nacht was zijn (boze) neiging hem aan het verleiden met woorden, en hij zei tot hem: jij bent ongehuwd en zij is ongehuwd, jij zoekt een vrouw en zij zoekt een man, daarom bezwoer hij de boze neiging: zo waar de Eeuwige leeft en tot de vrouw zei hij: blijfliggen tot de ochtend.</p>	<p>אמר ר' יוסי שלשה הן שתקף יצרן עליהם ונשבעו לו יוסף דוד ובועז ... בוועז מנין שנאמר (רות ג') חי ה' שכבי עד הבקר ... ר' יודן אומר כל אותו הלילה היה יצרו מפתהו בדברים ואומר לו את פנוי והיא פנויה אתה מבקש אשה והיא מבקשת איש ליצר הרע נשבע חי ה' ולאשה אמר שכבי עד הבקר</p>
<p>ויאמר אל יודע. מוסב על ותקם בטרם יכיר הוא ירזה לקום כי אמר בלבבו אין כבודי שיודע כי באה האשה הגורן:</p>	<p>וּתְשַׁבּב מְרַגְלָתוֹ [מְרַגְלוֹתָיו] עַד-הַבֶּקֶר וּתְקַם בְּטָרוֹם [בְּטָרָם] יִכִּיר אִישׁ אֶת-רַעְיָהּ וַיֹּאמֶר אֶל-יְיָדֹעַ כִּי-בָאָה הָאִשָּׁה הַגֵּרָן:</p>
<p>14 hij had gezegd: niemand mag weten, dit is een terugverwijzing naar: ze stond op voordat iemand een ander kon herkennen, hij haastte haar op te staan, want hij zei bij zichzelf: het is geen eer voor mij wanneer bekend wordt dat de vrouw naar de dorsvloer kwam.</p>	<p>14 Zij bleef tot de ochtend aan zijn voeteneind liggen en ze stond op voordat iemand een ander kon herkennen, want hij had gezegd: niemand mag weten dat de vrouw op de dorsvloer geweest is.</p>
<p>שש שערים. אי אפשר לומר שש סאין שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה אלא שש שעורים ממש ורמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בישש ברכות (ישעהו י"א) ריח חכמה ובינה עצה וגבורה ריח דעת ויראת ה':</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָבִי הַמֶּטְפָחַת אֲשֶׁר-עָלֶיךָ וְאַחֲזִי-בָהּ וּתְאַחֲזִי בָּהּ וַיִּמַּד שֵׁשׁ-שְׁעָרִים וַיִּשֶׁת עָלֶיהָ וַיָּבֵא הָעִיר:</p>
<p>15 zes gerst: het is onmogelijk te zeggen zes seah, want het is niet de gewoonte voor een vrouw een dergelijk gewicht te dragen; eerder: concreet zes gerstearen, en¹⁾²⁾³⁾ hij zinspeelde er bij haar op dat uit haar een zoon zou voortkomen die gezegend zou zijn met zes zegeningen: een geest van wijsheid en begrip, raad en dapperheid, een geest van</p>	<p>15 Hij zei: Pak de omslagdoek die je om hebt en houd hem open; zij hield hem open en hij mat zes (maten) gerst af en deed die erin; en hij kwam</p>

רות עם פירוש רש"י

kennis, en vrees voor de Eeuwige (Jesj. 11:2).	naar de stad.
<p>¹ Targoem Roet a.l.: Neem de omslagdoek die je daar hebt en houd die vast, zei hij; dus pakte ze die, en hij mat zes seah gerst af en gaf het haar te dragen en toen werd haar van God de kracht gegeven om het te dragen; en op dat moment werd door profetie bekend dat zes van de meest rechtvaardige mensen voorbestemd waren van haar af te stammen, terwijl elk van hen gezegend zou worden met zes zegeningen, David, Daniel en zijn gezellen, en de koning Masjicach; toen ging Boaz naar de stad.</p>	<p>וְאָמַר הָבִי סוּדְרָא דִּי עָלֶיךָ וְאַחֲרֵי כֵן בָּהּ וְאַחֲרֵי כֵן בְּהָאֵלֶּיךָ וְכָל שֵׁית סְאִין דְּסַעוּרִין וְשׁוּי עֲלֵהָ וְאִתִּי לָהּ פַּח מִן קֶדֶם יִי לְסוּבְרוֹתָהוֹן וּמִן יָד אֲתֵאמֶר בְּנְבוּאָה דְעֵתִידִין לְמִיפֵק מִינָהּ שְׂתָא צְדִיקֵי עֲלָמָא דְכָל חַד וְחַד עֲתִיד לְמַהוּי מִתְבְּרָךְ בְּשֵׁית בְּרַךְ דְּדוּד וְדִנְיָאֵל וְחִבְרוּהִי וּמְלָכָא מְשִׁיחָא וְעַל בּוּעַז לְקַרְתָּא:</p>
<p>² Roet Rabba 7:2: Rabbi Jehoeda de zoon van rabbi Simon zegt: vanwege de verdienste van <i>hij mat zes gerst en plaatste die op haar</i> verdient hij dat er uit haar opstonden zes rechtvaardigen, en elk van deze, stuk voor stuk, bezat zes bijzondere deugden: David, Chizkijahoe, Josjijahoe, Chananja, Misjael en Azarja, Daniel en de koning Masjiach ... koning Masjiach, want er staat geschreven (Jesj. 11:2) er zal rusten op hem de geest van de Eeuwige, een geest van wijsheid, etc.</p>	<p>א"ר יהודה בר ר' סימון בזכות וימד שש שעורים וישת עליה זכה ועמדו ממנה ששה צדיקים וכל אחד ואחד בהן שש מדות דוד חזקיהו יאשיהו חנניה מישאל ועזריה דניאל ומלך המשיח ... מלך המשיח שנאמר (ישעיה י"א) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה וגו':</p>
<p>³ TB Sanhedrin 93a-b: R. Tanhum zei: Bar Kappara gaf uitleg in Sepphoris: Wat is er bedoeld met (vers 17) <i>deze zes gerst heeft hij mij gegeven</i> ? Wat zijn 'zes gerst'? Is het mogelijk concreet bedoeld? Was het dan Boaz' gewoonte om zes gerstearen te geven ? Maar zes seah, is het dan gewoon dat een vrouw zes seah kan tillen ? - Hij zinspeelde er echter op dat zes zonen uit haar zouden voortkomen die gezegend zouden zijn met zes zegeningen, en dit zijn ze: David, Masjiach, Daniel, Chananja, Misjael and Azarja ... De Masjiach, zoals er geschreven staat (Jesj. 11:2) en de geest van de Eeuwige zal op hem rusten, een geest van wijsheid en begrip, een geest van raad en dapperheid, een geest van kennis en de vrees voor de Eeuwige etc., .</p>	<p>אמר רבי תנחום דרש בר קפרא בציפורי מאי דכתיב (רות ג) שש השעורים האלה נתן לי מאי שש השעורים אילימא שש שעורים ממש וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש שעורים אלא שש סאין וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין אלא רמו [רמוז] לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין בשש [שש] ברכות ואלו הן דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה ... משיח דכתיב (ישעיהו י"א) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'</p>

וְתָבוֹא אֶל-חַמּוֹתָהּ וְתֹאמֶר מִי-אַתָּה בְּתִי וְתִגְדֹּלְהָ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה-לָּהּ הָאִישׁ:

16 Ze kwam bij haar schoonmoeder en die vroeg: Wie ben je, mijn dochter? Ze vertelde alles wat de man met haar gedaan had.

וְתֹאמֶר שֵׁשׁ-הַשְּׁעוּרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִי אָמַר ... [אֵלַי] אֶל-תָּבוֹאִי רִיקָם אֶל-חַמּוֹתָךְ:

רות עם פירוש רש"י

17 En ze zei: Hij heeft me deze zes (maten) gerst gegeven, want, zei hij, je mag bij je schoonmoeder niet met niets aankomen!

<p style="text-align: right;">רש"י כי אם כלה. האיש אֶת הַדָּבָר:</p>	<p style="text-align: right;">וְהָאִמָּה שְׁבִי בְתִי עַד אֲשֶׁר תִּדְעִין אֵיךְ יִפְּלֵ דְבָרָא כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי-אִם-כֹּלָה הַדָּבָר הַיּוֹם: וַיֹּאמֶר אֵל יוֹדֵעַ.</p>
--	---

<p><i>18 totdat de man de zaak in orde heeft gebracht.</i></p>	<p>18 En zij zei: Blijf, mijn dochter, tot je weet hoe de zaak uitvalt, want die man zal niet rusten totdat hij vandaag nog de zaak in orde heeft gebracht.</p>
--	---

פרק ד

<p>רש"י פלגי אלסוני. ולא נכתב שמו לפי שלא אבה לגאול: פלגי אלמוני. מתורגם בנביאים (שמואל א' כ"א) כפי וטמיר: פלגי. מכוסה ונעלם לשון (דברים י"ז) כי יפלא (בראשית י"ח) היפלא מה' דבר: אלמוני אלמון מבלי שם. ספרים אחרים אלמוני שהיה אלמן מדברי תורה שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והוא אמר פן אשחית נחלתי:</p>	<p>ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאול עבד אשר דבר בעז ויאמר סורה שבה פה פלגי אלמני ויסר וישב:</p>
<p><i>1 Ding</i>: en zijn naam werd niet opgeschreven omdat hij niet wilde lossen; <i>Dinges</i>: de vertaling in de profeten (1 Sjemoeël 21:3): bedekt en geheim; פלגי bedekt en geheim, een uitdrukking (Devarim 17:8) dat het geheim is, (Bresjiet 18:14) Is er iets geheim voor de Eeuwige? אלמוני een weduwnaar zonder een naam; andere edities אלמון: hij was¹⁾²⁾ een weduwnaar van woorden van Tora, want hij had moeten verklaren 'een Ammoniet, niet een Ammonietische', 'een Moaviet, niet een Moavietische'; maar hij zei: opdat ik niet mijn erfdeel verwoeste.</p>	<p>1 Boaz was naar de stadspoort gegaan en daar zat hij; en kijk, de lossier kwam voorbij over wie Boaz gesproken had, en hij zei: Kom eens en ga hier zitten, Dinges. Deze kwam en ging zitten.</p>
<p>¹ Roet Rabba 7:7: Rabbi Sjemoeël de zoon van r. Nachman zei: Hij wist niets van de woorden van de Tora; hij zei: de eersten stierven alleen maar omdat ze hen tot vrouw namen; zal ik dan ook gaan en huwen? het zij verre van mij dat ik haar zou huwen, zodat ik mijn nageslacht zou verontreinigen; ik wil geen besmetting onder mijn kinderen mengen; maar hij was niet op de hoogte van de nieuwe regel: 'een Ammoniet, niet een Ammonietische', 'een Moaviet, niet een Moavietische'.</p>	<p>ר' שמואל בר נחמן אמר אלם היה מדברי תורה אמר הראשונים לא מתו אלא על ידי שנטלו אותן ואני הולך ליטלה חס לי ליטלה לית אנא מערבב זרעייתי איני מערבב פסולת בבני ולא היה יודע שכבר נתחדשה הלכה עמונית מואבי ולא מואבית:</p>
<p>² Roet Rabba 7:10: Rabbi Sjemoeel de zoon van r. Nachman zei: Hij wist niets van de woorden van de Tora; hij zei: de eersten stierven alleen maar omdat ze hen tot vrouw namen; zal ik dan ook gaan en huwen? het zij verre van mij dat ik haar zou huwen, zodat ik mijn nageslacht zou verontreinigen; ik wil geen besmetting onder mijn kinderen mengen; maar hij was niet op de hoogte van de nieuwe regel: 'een Ammoniet, niet een Ammonietische', 'een Moaviet, niet een Moavietische'.</p>	<p>אמר רבי שמואל בר נחמן אלם היה מד"ת אמר הראשונים לא מתו אלא ע"י שנטלו אותן ואני הולך ליטלה חס לי ליטלה לית אנא מערבב זרעייתי איני מערבב פסולת בבני ולא היה יודע שכבר נתחדשה הלכה עמונית ולא עמונית מואבי ולא מואבית:</p>

רות עם פירוש רש"י

וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִזְקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ-פֹה וַיֵּשְׁבוּ:

2 Daarop haalde Boaz er tien mannen van de oudsten van de stad bij en zei tot hen: Kom hier zitten; en zij zetten zich.

וַיֹּאמֶר לְגֹאֵל חֲלַקְתָּ הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאַחֵינוּ לְאֵלֵימֶלֶךְ מִכְּרָה נַעֲמִי הַשֹּׁבָה מִשְׂדֵה מוֹאָב:

3 Hij zei hij tot de lossers: 'Noömi, die teruggekeerd is uit het veld van Moav, verkoopt het stuk land van onze broeder Elimelech.

<p>רש"י ואדעה כי אין קרוב יולתד. לגאול:</p>	<p>וְאֲנִי אֹמְרָתִי אֶגְּלָה אֲזַנְךָ לְאֹמֶר קָנִה נָגַד הַיֹּשְׁבִים וְנָגַד זְקַנֵי עַמִּי אִם-תִּגְאָל גְּאָל וְאִם-לֹא יִגְאָל הַגִּידָה לִּי וְאִדְעָ [וְאִדְעָ] כִּי אֲנִי זוֹלָתְךָ לְגֹאֵל וְאֲנִי אֲחִירֶיךָ וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶגְאָל:</p>
---	---

<p>4 <i>zodat ik het weet, want er is niemand:</i> te lossen.</p>	<p>4 Ik meld je nu, en ik zal je oor openen: koop (het) ten overstaan van hen die hier zitten, namelijk ten overstaan van de oudsten van nl. een verwant om mijn volk; als je wilt lossen, los dan; maar als hij niet wil lossen, meld het mij zodat ik het weet, want er is niemand om te lossen dan jij, en ik na jou; en hij zei: ik zal lossen.</p>
---	---

<p>רש"י ומאת רות המואביה. אפה צריך לקנות והיא אינה מתרצה אלא אם כן תשאנה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּעֵז בְּיוֹם-קְנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה מִיַּד נַעֲמִי וּמֵאֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֲשֶׁת-הַמֵּת [קְנִיתָהּ] לְהַקִּים שֵׁם-הַמֵּת עַל-גַּחְלָתָּהּ:</p>
---	---

<p>5 <i>van Roet de Moavietische, jij moet het verwerven, maar zij wil dat niet, behalve wanneer je haar trouwt.</i></p>	<p>5 Toen zei Boaz: 'Op het ogenblik dat je uit de hand van Noömi het veld verwerft, verwerf je Ruth, de Moavietische, de vrouw van de overledene, om de naam van de overledene op zijn erfdeel in stand te houden.</p>
--	---

<p>רש"י פן אשחית נחלתי. זרעי פמו (תהלים קמ"ז) נחלת ה' בנים לתת פגם בזרעי שונאמר (דברים כ"ג) לא יבא עמוני ומואבי וטעה בעמוני ולא עמונית:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לֹא אוּכַל לְגֹאֵל [לְגֹאֵל]-לִי פֶן-אֲשַׁחֵת אֶת-נַחְלָתִי גְאֹל-לָךְ אֶתָּה אֶת-גְּאֹלְתִי כִּי לֹא-אוּכַל לְגֹאֵל:</p>
---	--

<p>6 <i>omdat ik niet mijn eigen erfdeel wil vernietigen,</i></p>	<p>6 Toen zei de lossers: ik kan niet</p>
---	---

רות עם פירוש רש"י

mijn zaad, als (Tehilliem 127:3): “Het erfdeel van de Eeuwige zijn zonen”; dus door mijn nageslacht van een stigma te voorzien, zoals er gezegd is (Devarim 23: 4): “Een Ammoniet noch een Moaviet mag binnenkomen” maar hij had het fout: met een Ammoniet en niet een Ammonietische.	lossen, omdat ik niet mijn eigen erfdeel wil vernietigen; los jij maar mijn te lossen goed, want ik kan het niet lossen.
--	--

רש"י על הגאולה. זו מכירה:	וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־הַגְּאוּלָּה
7 <i>bij lossing</i> , dit betekent verkoop..	7 Dit nu was voorheen de gewoonte in Israel bij een lossing

רש"י התמורה. זו חליפין:	וְעַל־הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל־דְּבָר
7 <i>en ruil</i> , dit is uitwisseling	of een ruil om de hele zaak te bevestigen:

רש"י שלף איש נעלו. זהו קנין כמו שאנו קונין בסודר במקום נעל ורבותינו זכרונם לברכה נחלקו בדבר מי נתן למי יש אומרים קונין בכליו של קונה ובעז נתן לגואל ויש אומרים קונין בכליו של מקנה וגואל נתן לבעז:	שָׁלַף אִישׁ נָעְלוּ וְנָתַן לְרַעְיָהוּ
7 <i>de een deed zijn sandaal uit</i> , dat is de wijze van verwerving net zoals wij verwerven met een sjaal in plaats van schoen; en onze rabbijnen, hun nagedachtenis strekke tot zegen, ¹⁾²⁾³⁾ verschilden van gedachte op dit punt; wie gaf aan wie? Sommigen zeggen dat we de handeling van het verkrijgen uitvoeren met een voorwerp van degen die verkrijgt: en Boaz gaf aan de losser, anderen zeggen dat we de handeling van het verkrijgen uitvoeren met een voorwerp van degen die verkoopt, en de losser gaf aan Boaz.	de een deed zijn sandaal uit en gaf die aan de ander;

¹ Roet Rabba 7:12: <i>en de losser sprak</i> tot Boaz: verwerf jij het voor jezelf, en hij trok zijn sandaal uit: wiens sandaal? Rav en Levi waren het oneens; de een zei de sandaal van Boaz, en de ander zei de sandaal van de losser; het is waarschijnlijker dat hij die zegt 'de sandaal van Boaz' gelijk heeft, want het is gewoon dat degen die koopt een pand geeft.	ויאמר הגואל לבעז קנה לך וישלוף נעלו נעלו של מי רב ולוי חד אמר נעלו של בעז וחרינא אמר נעלו של גואל נראין הדברים כמ"ד נעלו של בעז שדרך הלוקח להיות נותן ערבון
---	---

רות עם פירוש רש"י

<p>² TJ Kiddoesjin 1:5: eerst sloot men een koop door het uittrekken van de sandaal, zoals er geschreven is (Roet 4:7) <i>Dit nu was voorheen de gewoonte in Israel bij een lossing of een ruil om de hele zaak te bevestigen: de een deed zijn sandaal uit etc.</i>; wie trekt er uit? Rab en Levi waren in discussie, de ene zei de koper en de andere zei de verkoper; deze discussie komt overeen de volgende: Boaz gaf een betaling aan de lossen, r. Jehoeda zegt: de lossen betaalde aan Boaz.</p>	<p>בראשונה היו קונין בשליפת המנעל הדא היא דכתיב (רות ד) וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה שלף איש נעלו וגו' מי שלך תמן אמרין רב ולוי חד אמר הקונה וחד אמר המקנה ואתיין אילין פלוגותא כאינן פלוגותא דתני בועז נתן לגואל ר' יהודה אומר הגואל נתן לבועז</p>
<p>³ TB Baba Metsia 47a: Volgens de Tannaïem: (Roet 4:7) <i>Dit nu was voorheen de gewoonte in Israel bij een lossing of een ruil om de hele zaak te bevestigen: de een deed zijn sandaal uit en gaf die aan de ander; lossing betekent verkoop, want zo zegt men: (Wajjiqra 27: 33) het zal niet gelost worden; ruil dat is omwisseling, want zo zegt men: (Wajjiqra 27:33) hij zal het niet verwisselen, noch wijzigen; om de hele zaak te bevestigen: de een deed zijn sandaal uit en gaf die aan de ander; wie gaf aan wie? Boaz gaf aan de lossen, rabbi Jehoeda zegt: de lossen gaf aan Boaz.</i></p>	<p>כתנאי (רות ד) וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו גאולה זו מכירה וכן הוא אומר (ויקרא כז) לא יגאל תמורה זו חליפין וכן הוא אומר (ויקרא כז) לא יחליפנו ולא ימיר אותו לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו מי נתן למי בועז נתן לגואל רבי יהודה אומר גואל נתן לבועז</p>

<p>רוט"י וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל. מְשַׁפֵּט הָעֵדִים:</p>	<p>וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל:</p>
<p>7 dit was het getuigenis in Israël, het recht van de getuigen.</p>	<p>dit was het getuigenis in Israël.</p>

<p>וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לְבֹעַז קְנֵה-לְךָ וַיְשַׁלֵּף גַּעְלוֹ:</p>
<p>8 De lossen sprak tot Boaz verwerf jij het maar, en hij trok zijn sandaal uit.</p>

<p>וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְזִקְנֵי וְכָל-הָעָם עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאַלְמֵיךָ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד גַּעְמִי:</p>
<p>9 Boaz zei tegen de oudsten en tegen heel het volk: Jullie zijn er getuigen van vandaag dat ik alles wat van Elimalech was verwerf, en alles wat van Machlon en Kiljon was, uit de hand van Noömi.</p>

רות עם פירוש רש"י

<p>רש"י להקים שם חמת על נחלתו. מתוך ש'אשתו יוצאה ובה' בנחלה ומכנסת ומוציאה אומרים זאת היתה אשת מחלון ישמו נזכר עליה:</p>	<p>וגם את-רות המאביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם-המת על-נחלתו ולא-יכרת שם-המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים אתם היום:</p>
<p>10 om de naam van de overledene op zijn erfdeel in stand te houden, aangezien zijn vrouw komt en gaat op het erfdeel, en brengt en meeneemt, zegt men: dat was de vrouw van Machlon, en (daardoor) wordt zijn naam in herinnering gehouden erop (nl. op het erfdeel).</p>	<p>10 En ook Roet de Moavietische, de vrouw van Machlon verwerf ik mij tot vrouw, om de naam van de overledene op zijn erfdeel in stand te houden, zodat de naam van de overledene niet afgesneden worde van zijn broers en uit de poort van zijn woonplaats; jullie zijn daar heden getuige van.</p>
<p>רש"י כרחל וכלאה. אף על פי שהיו משבט יהודה ומבני לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה:</p>	<p>ויאמרו כל-העם אשר-בשער והזקנים עדים יתן יהוה את-האשה הבאה אל-ביתך כרחל וכלאה אשר בננו שתיהם את-בית ישראל ועשה-חיל באפרתה</p>
<p>11 als Rachel en als Lea, ook al waren ze van de stam van Jehoeda, en afstammelingen van Lea, toch gaven ze toe aangaande Rachel dat zij de basis van de familie was, en daarom noemt men Rachel voor Lea.</p>	<p>11 Al het volk dat in de poort bijeen was, en de oudsten zeiden: 'Wij zijn getuige! Moge de Eeuwige geven dat de vrouw die uw huis binnentreedt wordt als Rachel en als Lea, die samen het huis van Israël hebben gebouwd; word sterk in Efrata</p>
<p>רש"י וקרא שם. כלומר יגדל שמו:</p>	<p>וקרא-שם בבית לחם:</p>
<p>11 en maak uw naam beroemd, moge uw naam groot worden</p>	<p>en maak uw naam beroemd in Bet Lechem.</p>
<p>רש"י כבית פרץ. שיצאו ממנו:</p>	<p>ויהי ביתך כבית פרץ אשר-ילדה תמר ליהודה מן-הזרע אשר יתן יהוה לך מן-הנערה הזאת:</p>
<p>12 als het huis van Perets, van wie zij afstammen..</p>	<p>12 Uw huis moge worden als dat van Perets, de zoon van Tamar en Jehoeda, door de kinderen die de Eeuwige u uit deze jonge vrouw zal geven.'</p>

רות עם פירוש רש"י

וַיִּקַּח בָּעֵז אֶת־רוּת וַתְּהִי־לּוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֹלְמֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הַרְיוֹן וַתֵּלֶד בֶּן:

13 En Boaz nam Ruth, en zij werd hem tot vrouw; hij had gemeenschap met haar; en de Eeuwige gaf haar zwangerschap en zij baarde een zoon.

וַתֹּאמְרָנָה הַנָּשִׁים אֶל־נְעֻמִי בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גְּאֹל הַיּוֹם וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל:

14 Toen zeiden de vrouwen tegen Noömi: ‘Gezegend zij de Eeuwige, die jou heden geen lossen onthouden heeft, en zijn naam worde beroemd in Israël.

וְהָיָה לָךְ לְמַשִּׁיב נְפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת־שִׁיבְתֶךָ כִּי כָלֹתְךָ אֲשֶׁר־אֶהְבֶּתְךָ יִלְדְּתוּ אֲשֶׁר־הִיא טוֹבָה לָךְ מִשְׁבָּעָה בְּנָיִם:

15 Hij zal voor jou een verkwikker van de geest zijn, iemand die je in je ouderdom onderhoudt, want je schoondochter, die van je houdt, heeft hem gebaard, zij die meer betekent voor jou dan zeven zonen.’

וַתִּקַּח נְעֻמִי אֶת־הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתְּהוּ בְּחִיקָהּ וַתְּהִי־לּוֹ לְאִמָּנָת:

16 Noömi nam het kind op haar schoot en verzorgde het.

וַתִּקְרָאנָהּ לֹו הַשְּׂכָנֹת שֵׁם לְאִמֹר יֶלֶד־בֶּן לְנְעֻמִי וַתִּקְרָאנָה שְׁמוֹ עוֹדָד הוּא אָבִי־יִשִׁי אָבִי דָוִד:

17 De buurvrouwen gaven het kind een naam en zeiden: aan Noömi is een zoon geboren; en zij noemden het kind Oved; hij is de vader van Jisjaï, de vader van David.

<p>רש"י ואלה תולדות פרץ. לפי שיחסי את־דוד על־שמה של רות המואבית חזר ויחסו על שם יהודה:</p>	<p>וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָץ וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָץ הוֹלִיד אֶת־חֶצְרוֹן:</p>
--	---

<p>18 Dit zijn de nakomelingen van Perets, terwijl hij eerst de afkomst van David terugvoert op de naam van Roet, keert hij terug en voert hij die nu terug op de naam van Jehoeda.</p>	<p>18 Dit zijn de nakomelingen van Perets. Perets verwekte Chetsron,</p>
---	--

וַחֲצֵרוֹן הוֹלִיד אֶת־רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־עַמִּינָדָב:

19 Chetsron verwekte Ram, Ram verwekte Amminadav,

רות עם פירוש רש"י

וַעֲמִינָדָב הַלֵּוִי אֶת־נַחֲשֹׁן וְנַחֲשֹׁן הַלֵּוִי אֶת־שַׁלְמָה:

20 Amminadav verwekte Nachsjon, Nachsjon verwekte Salma,

וְשַׁלְמוֹן הַלֵּוִי אֶת־בְּעֹז וּבְעֹז הַלֵּוִי אֶת־עֹבֵד:

21 Salmon verwekte Boaz, Boaz verwekte Obed,

וְעֹבֵד הַלֵּוִי אֶת־יִשָּׂי וְיִשָּׂי הַלֵּוִי אֶת־דָּוִד:

22 Obed verwekte Jisjai en Jisjai verwekte David.